

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Mikuláš, čert a anděl:

Milá tradice, či noční můra?

Adam Kaše

Bakalářská práce

Studijní program: Psychologie

Vedoucí práce: PhDr. Magdalena Koťová, Ph.D.

Praha 2023

Prague College of Psychosocial Studies

St. Nicholas, the devil and the angel: A lovely tradition or a nightmare?

Adam Kaše

The Bachelor Thesis

Psychology

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Magdalena Koťová, Ph.D.

Praha 2023

Abstrakt

Tato práce se zaměřuje na dětskou skupinu a potenciální vznik traumatu v kontextu mikulášské nadílky. V teoretické části se zabývá v první řadě zasazením svátku sv. Mikuláše do historických a kulturních souvislostí, dále pak specifiky vnímání a prožívání dítěte. Nabízí vhled do problematiky traumatu a do možností zmírnění jeho dopadů. Empirická část představuje výzkum navazující na teoretické poznatky. Formou polostrukturovaných rozhovorů jsou dotazováni odborníci z řad psychiatrů, psychologů a psychoterapeutů na dosavadní pracovní zkušenosti s mikulášskou nadílkou i vlastní, kvalifikovaný názor. Výsledkem je komplexní pohled na téma mikulášské nadílky a jeho dopadů i možných intervencí.

Klíčová slova: mikulášská nadílka; výchova; strach; trauma

Abstract

This thesis focuses on children and potential trauma development in the context of the St. Nicholas gift. The theoretical part deals with the setting of the feast of St. Nicholas in the historical and cultural context, then with the specifics of the child's perception and experience. It offers insight into the specifics of the issue of trauma and how to mitigate its effects. The empirical part presents research that builds on the theoretical findings. In the form of semi-structured interviews, professionals from the ranks of psychiatrists, psychologists and psychotherapists are asked about their previous work experience with the St. Nicholas gift and their own qualified opinion. The result is a comprehensive view of the topic of the St. Nicholas gift and its impact as well as possible interventions.

Key words: St. Nicholas gift; education; fear; trauma

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s tím, aby byla práce zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

.....

Podpis

Poděkování:

Zde bych rád poděkoval vedoucí své diplomové práce PhDr. Magdaleně Kořové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a ochotu, kterou mi prokazovala během konzultací. Dále bych rád poděkoval svým respondentům a svému okolí, které mi poskytlo inspiraci, pomoc a útěchu.

Obsah

I. TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1. MIKULÁŠ	11
1.1. Historický a kulturní kontext mikulášské nadílky.....	11
1.2. Současnost mikulášské nadílky v ČR.....	13
2. SPECIFIKA VNÍMÁNÍ A MYŠLENÍ U DĚTÍ	15
2.1. Kognitivní vývoj.....	15
2.2. Emoční vývoj.....	16
2.3. Sociální vývoj.....	17
3. STRACH A TRAUMA	19
3.1. Definice pojmů	19
3.1.2. Příbuzné pojmy (úzkost, fobie)	19
3.2. Role strachu v dětství	21
3.3. Trauma v dětství	23
3.4. Neurobiologie traumatu.....	24
3.5. Mechanismy zvládnání strachu a možnosti práce s traumatizovanými osobami	27
II. EMPIRICKÁ ČÁST	30
4. CÍL VÝZKUMU.....	30
4.1. Výzkumné otázky	30
5. METODIKA.....	31
5.1. Kvalitativní výzkum, polostrukturovaný rozhovor	31
5.2. Metoda sběru dat	33
5.3. Výzkumný soubor/výběr respondentů.....	34
5.4. Popis participantů a participantek.....	34
5.5. Metoda analýzy dat.....	35
5.6. Procedura	36
6. ETIKA VÝZKUMU	37
7. VÝSLEDKY.....	38
7.1. Zkušenost s mikulášskou nadílku	38
7.2. Negativní faktory mikulášské nadílky.....	39
7.3. Pozitivní faktory mikulášské nadílky	40
7.4. Ideální forma, utopie mikulášské nadílky.....	40
7.5. Potenciálně traumatické dopady	41
8. DISKUSE	43
9. ZÁVĚR	45
REFERENCE.....	46
SEZNAM PŘÍLOH	53
PŘÍLOHA 1.	54
PŘÍLOHA 2.	57
PŘÍLOHA 3.	65
PŘÍLOHA 4.	70
PŘÍLOHA 5.	76

Seznam zkratek

ACE	Adverse Childhood Experiences	nepříznivé zkušenosti v dětství
ACE-IQ	Adverse Childhood Experiences International Questionnaire	Mezinárodní dotazník ACE
APA	American Psychological Association	Americká psychologická asociace
C-PTSD	Complex post-traumatic stress disorder	komplexní posttraumatická stresová porucha
DET	Discrete emotion theory	teorie diskrétních emocí
DSM-IV	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition	Diagnostický a statistický manuál mentálních poruch, čtvrté vydání
DSM-V	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition	Diagnostický a statistický manuál mentálních poruch, páté vydání
DTD	Developmental Trauma Disorder	vývojové trauma
EMDR	Eye Movement Desensitisation and Reprocessing	metoda přepracování a desenzitizace pomocí očních pohybů
GAS	General Adaptation Syndrome	generalizovaný adaptační syndrom
KBT	Cognitive behavioral therapy	kognitivně behaviorální terapie
MKN-10	-	Mezinárodní klasifikace nemocí, desátá revize
PFC	prefrontal cortex	prefrontální kortex
PTSD	Post-traumatic stress disorder	posttraumatická stresová porucha

T-F CBT	Trauma-focused cognitive behavioral therapy	kognitivně behaviorální terapie zaměřená na trauma
------------	--	---

Úvod

Tématem mé práce je analýza názorů odborníků na mikulášskou nadílku. Jde o tradiční svátek v České republice i dalších zemích, k němuž mám osobní vztah. Právě tradice, mezi které mikulášská nadílka jistě patří, formují naši osobnost a ovlivňují náš život.

V teoretické části se nejprve zaměřuji na zachycení postavy svatého Mikuláše, z něhož tradice vychází historicky a kulturně. Dále představuji základy kognitivního, emočního a sociálního vývoje především dětí v předškolním a mladším školním věku, které tvoří nejohroženější skupiny z hlediska potenciálního vzniku traumatu, a na něž zároveň mikulášská nadílka míří. Trauma jakožto pojem zachycuji v závěrečné kapitole teoretické části a porovnávám ho s názvoslovím, které je mu blízké, avšak v některých podstatných bodech se liší.

V navazující empirické části podrobně rozebírám souvislosti výzkumných otázek (Jaký je pohled odborníků na mikulášskou nadílku? Jaká je dle odborníků ideální forma mikulášské nadílky?), věnuji se problematice kvalitativního designu a metodě polostrukturovaného rozhovoru a popisuji celý proces výzkumu včetně analýzy získaných dat a výsledků.

Mým hlavním důvodem pro výběr tohoto tématu byla snaha o odborné podchycení problematiky mikulášské nadílky a upozornění na možná rizika, která s sebou každoroční dodržování této tradice přináší. Věřím, že tato práce přispěje k odborné diskusi, jejímž konečným důsledkem bude zmírnění či omezení dětské traumatizace a nepříjemných pocitů, které mohou být s mikulášskou nadílkou spojeny.

I. Teoretická část

1. Mikuláš

1.1. Historický a kulturní kontext mikulášské nadílky

1.1.1. Život svatého Mikuláše

Svatý Mikuláš neboli Mikuláš z Myry žil mezi lety 280/286–345/351 n.l. (Matějka, 2020). Původně pocházel z řeckého Patrasu, přízvisko „z Myry“ získal podle místa svého biskupského působení, kde později i skonal (Schauber & Schindler, 1994).

Informace o jeho životě máme jen částečné. Víme, že v souladu s vírou svých rodičů přijal v mládí kněžské svěcení (Schauber a Schindler, 1994). Biskupem byl jmenován kolem roku 300 v turecké Myře (dnešní Demra) a o deset let později byl za vlády císaře Diokleciána jakožto křesťan pronásledován, vězněn a mučen (Matějka, 2020; Schauber & Schindler, 1994). Zmínku máme ještě o jeho účasti na jednání v Nikaii (První nikajský koncil v roce 325) (Matějka, 2020) a o vykonané pouti do Říma (Schauber & Schindler, 1994).

Jeho smrt datujeme na 6. prosince (Schauber & Schindler, 1994), což je v současnosti den slavený jako svátek sv. Mikuláše. Ostatky svatého Mikuláše byly roku 1087 italskými námořníky odcizeny z Myry, kde zemřel, a 8. května převezeny do Bari (Schauber & Schindler, 1994). K jejich uchování byla toho roku postavena bazilika sv. Mikuláše, jež ve městě stojí dodnes. 8. květen je až do současnosti dnem konání slavnosti vyjádřené putováním k Mikulášově soše na člunech po moři (Schauber & Schindler, 1994).

1.1.2. Kult svatého Mikuláše

Dnes jsou o této historické postavě známé především legendy. Zřejmě nejrozšířenější z nich se váže k interpretaci typického vyobrazení sv. Mikuláše se třemi zlatými koulemi na knize. Rovněž dle Schaubera a Schindlera (1994) jde o odkaz ke skutku, jímž pomohl třem mladým ženám od nevěstince. Legenda praví, že každé z dívek, které jejich zchudlý otec posílal do nevěstince, aby si vydělaly na věno, hodil z okna po měšci zlatých. Z různých důvodů nalezneme sv. Mikuláše na obrazech rovněž s dalšími atributy odkazujícími na trojici – se třemi váčky na peníze, třemi kameny, třemi jablky či třemi krajíci.

Jiná legenda mluví o záchraně tří mladíků před nepřátelským hostinským, který je chtěl zavraždit a naložit do sudu se solí – odtud pochází podklad pro zobrazení svatého Mikuláše se třemi muži a sudem. Další příběh se vztahuje k pomoci svatého Mikuláše lodi

z problémů, v nichž se ocitla, a dává důvod pro jeho vyobrazení s kotvou a uctívání jako patrona cestujících na moři. Celkově se nejčastěji setkáváme se svatým Mikulášem v podobě staršího muže s plnovousem v biskupském rouše (Schauber & Schindler, 1994).

Kult svatého Mikuláše postupně pronikal na západ z východu. Východní církve jej uctívaly již v 6. století, kdy mu byl v Konstantinopoli zasvěcen chrám. Během 8. století se dostal na území Ruska, kde se stal natolik oblíbeným, že je od té doby patronem celé země. Do zemí západní Evropy se začal dostávat v 10. století a o století později byl již jedním z tamních nejoblíbenějších světců (Schauber & Schindler, 1994). Na českém území byl po dlouhý čas patronem vod a mostů, dokud nebyl svatořečen Jan Nepomucký (Toufar, 2004), a patronem rybářů, než ho nahradil sv. Petr (Václavík, 1959). Napříč zeměmi je svatý Mikuláš uváděn jako patron mnoha řemeslníků a dalších osob – podle Schauber a Schindlera je například patronem „*ministrantů, dětí, poutníků, cestujících, panen, advokátů, notářů, soudců, obchodníků s vínem, výrobců a obchodníků s parfémami, rybářů, námořníků, lodníků, vorařů, pekařů, obchodníků se zrním a semeny, obchodníků s krajkami a sukrem, mlynářů, řezníků, lihovarníků, sládků, sedláků, tkalců, kameníků či knihařů*” (Schauber & Schindler, 1994, str. 629).

Jen v Praze nalezneme tři významné církevní stavby zasvěcené svatému Mikuláši – chrám sv. Mikuláše na Malostranském náměstí, chrám sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí a kostel na Vršovickém náměstí (Bedrníček, 2002).

1.1.3. Historie mikulášské obchůzky

Původ mikulášské obchůzky je zřejmě v chlapeckých biskupských hrách, které probíhaly v klášterních školách nejprve na Den nevinátek, 28. prosince (Toufar, 2004). Podle Frolce et al. (2001) máme doklady o jejich konání v Břevnovském klášteře, v Chrámu sv. Víta či v Olomouci ze 13. století. Tehdy také došlo k přesunutí hry na Den sv. Mikuláše (Toufar, 2004).

Ve 14. století je doložená pochůzka sv. Mikuláše s celým průvodem postav, nejen ve společnosti anděla s čertem, jež byla podobná masopustnímu veselí (Čapka, 2018). Průvod doprovázející sv. Mikuláše čítal například jezdce na koních, Turky, Židy, sedláka se selkou či kominíka (Matějka, 2020). Důležitou postavou byla smrtka, která po boku sv. Mikuláše zůstala i po vymizení výše popsaných početných průvodů na začátku 19. století (Vondrušková, 2015).

1.1.4. Mikulášská obchůzka v českých zemích

V českých zemích bylo vždy tradicí nadělování mikulášské nadílky v předvečer svátku. Obvykle se skládala z ovoce, ořechů a různých druhů sladkostí, v některých domácnostech byly předávány i drobné věcné dárky. Čert se navíc k nadílce připojoval několika symbolickými kousky uhlí a brambor. Tato podoba se na našem území zachovala dodnes (Masaříková, 2013).

1.1.5. Varianty mikulášské obchůzky

Alternativou v protestantských zemích byl voják Ruprecht, který stejně jako Mikuláš v katolických kulturách vyžadoval přednesení básničky a následně hodné děti odměňoval a zlobivé trestal výpraskem. Kromě toho se však celkově podobal spíše postavě čerta, především svým strašidelným vzhledem (Matějka, 2020).

V českých zemích Ruprecht nebyl běžnou postavou k vidění, nicméně v některých případech jeho tradici připomínaly slavnostní průvody bez přítomnosti Mikuláše a anděla (Toufar, 2004). Jeho role postupně téměř splynula s rolí čerta, avšak dosud v některých zemích Ruprecht při obchůzce doprovází sv. Mikuláše (Schauber & Schindler, 1994).

Mikuláška neboli Mikulášova matička obcházela nejčastěji zahalená celá v bílém s březovou metlou na výprask či chrastění na okna (Matějka, 2020). Její podoba a den obchůzky se místně značně lišily, v některých případech nesla až morbidní rysy smrtky (Frolec et al., 2001), jindy dvě Mikulášky doprovázely postavu sv. Mikuláše a suplovaly tak roli andělů (Zíbrt, 2006). Její úlohou bylo připomínat dětem, aby poslouchaly své rodiče a nezapomínaly na pravidelnou modlitbu (Matějka, 2020).

1.2. Současnost mikulášské nadílky v ČR

V České republice je asi málo lidí, pro které je postava svatého Mikuláše něco zcela neznámého. Tuto znalost sdílejí ateisté, monoteisté i polyteisté. Každý rok 6. prosince se v České republice slaví výročí úmrtí tohoto světce, oslava však probíhá již v předvečer tohoto dne. Dochovaná legenda nás inspiruje ke štědrosti a obdarování dětí. Tato tradice přes částečné vymizení zvládla překlenout i totalitní režim.

Za povšimnutí stojí komentář Gräskeho, který znamenitě reflektuje odklon od hodnot, které svatý Mikuláš zastával. Dodává, že už nejde tolik o lásku k Bohu a lidem. Rovněž

nabádá, že bychom se měli snažit probudit křesťanské poselství již u dětí a mezi námi ostatními upozorňovat na velikou Boží lásku (Gräske, 2007).

Svatý Mikuláš je důležitou postavou pro katecheze a hodiny náboženství pro děti (Gräske, 2007). Tradiční nadělování se typicky uskutečňuje v podvečer dne předcházejícího. Skutečnost, že mikulášská nadílka probíhá už v předvečer svátku, vychází z toho, že naši předkové chápali předvečer jako počátek následujícího dne. Proto například slavíme narození Krista na Štědrý večer, který připadá na 24. prosince, přestože se Kristus narodil 25. prosince (Vavřinová, 2016). Mikulášská nadílka obvykle sestává z ovoce, ořechů a různých druhů sladkostí. V některých domácnostech se uvádí i drobné dárky (Masaříková, 2013).

Po zasazení mikulášské nadílky do kulturního a historického kontextu a po stručném popisu její současné podoby si kladu za cíl nastínit specifika vnímání a myšlení u dětí. Těmto tématům věnuji samostatnou kapitolu, protože z ní částečně vychází můj výzkum.

2. Specifika vnímání a myšlení u dětí

2.1. Kognitivní vývoj

Současné stanovisko vývojové psychologie již nevychází z předpokladu, který ještě v osmdesátých letech formuloval Case (1985, str. 50) takto:

„Jakákoliv teorie vývoje musí ve svém důsledku přinášet jednotné vysvětlení změn, které se projevují v testech dětských vyšších kognitivních funkcí, stejně jako v testech bazálních procesů a schopností.“
(překlad vlastní)

Dle soudobých autorů je vytvoření jednotné teorie postihující všechny aspekty kognitivního vývoje od dětství do dospělosti nereálnou představou. Přesto není pochyb, že přední osobností výzkumu kognitivního vývoje 20. století zůstává Jean Piaget (Barrouillet, 2015).

Jean Piaget (1896–1980) byl švýcarský psycholog, který po desítkách let systematického pozorování představil svou teorii kognitivního vývoje o čtyřech stádiích – od senzomotorického stádia, přes předoperační stádium a stádium formálních operací po stádium konkrétních operací (Flavell, 1963). Piagetovým původním oborem byla biologie a jako přírodovědec také nahlížel na koncept inteligence, kterou chápal jako schopnost organismu adaptovat se na prostředí (Huitt & Hummel, 2003). Tato schopnost se projevuje chováním, které je řízeno tzv. schémata – mentálními reprezentacemi, které slouží k popisu vnějšího světa; vrozená schémata odpovídají reflexům, komplexní schémata nesou pojmenování struktury. Jako proces ekvibrace nazýváme neustálou snahu o rovnováhu mezi schémata a prostředím. Adaptace probíhá pomocí dvou procesů – asimilace (ovlivňování prostředí v souladu s existujícími schémata) a akomodace (změna kognitivních struktur dle prostředí) (Piaget, 1966).

První, senzomotorické stádium trvá po dobu dvou let a dělí se do šesti substádií (reflexní aktivity, primárních kruhových reakcí, sekundárních kruhových reakcí, koordinace sekundárních schémat, terciálních kruhových reakcí a mentálních kombinací). Inteligence se v tomto období projevuje motorickou aktivitou, za její první invariantu je považováno vědomí stálosti objektu, které se objevuje okolo sedmého měsíce věku (Piaget, 1966).

V kontextu této práce jsou zásadní následující dvě stádia – předoperační stádium a stádium konkrétních operací. Předoperační stádium (2-6 let) se dělí na substádium

symbolického myšlení a substádium myšlení intuitivního. Dítě začíná používat symboly, současně se rozvíjí řeč a imaginativní schopnosti. Myšlení se přesouvá do reflexivní roviny, avšak zůstává silně egocentrické (Piaget, 1966). Dítě se nedokáže vcítit do pohledu jiné osoby, jak dokazuje experiment tří hor (Piaget & Inhelder, 1956). Stádium konkrétních operací (7-11) je charakteristické schopností konzervace (počtu, objemu, hmotnosti aj.), decentrace (nahlížení na skutečnost z více úhlů pohledu) a reverzibility (chápání vratnosti některých proměn) (Vágnerová, 2012). Inteligence se projevuje logickou a systematickou manipulací se symboly, které jsou v tuto chvíli ještě vázány ke konkrétním předmětům (Piaget, 1966).

Poslední stádium formálních operací nastává přibližně ve dvanácti letech a trvá po zbytek života (Piaget, 1966). Vzhledem k tématu mé práce toto období více nerozvíjím.

2.2. Emoční vývoj

Emoční vývoj probíhá paralelně a za vzájemného ovlivňování a podmiňování s kognitivním vývojem (Freedman & Kaplan, 1972). Zahrnuje změny ve způsobu prožívání a projevuje se zráním vrozených dispozic k emocionálním reakcím (Wedlichová, 2010). Emoční prožívání doprovází jakékoliv chování jedince, přestože nemusí být vždy plně vědomé (Výrost & Slaměník, 2001).

Z významných koncepcí se emočním vývojem zabývá například teorie diskrétních emocí (DET), podle které emoce nabývají na významu až v souvislosti s určitým vývojovým obdobím a účastní se zvládnání jemu odpovídajících vývojových úkolů. Jejich původ a funkci vidí v adaptaci na různé situace přežití. Jako obecný trend lze zmínit postup od rozvoje sebepojetí a internalizaci norem přes sebesazení a spolupráci až k upřímnosti a skromnosti, doprovázené poklesem egocentrického zaměření dítěte (Izard, 1977).

Kromě výše zmíněné vývojové funkce lze na emoce nahlížet z hlediska intrapersonálního a sociálního fungování člověka (Stuchlíková, 2002). Emoce jsou úzce spjaté s našimi hodnotami, v rámci subjektivní reflexe se proto stávají nástrojem hodnocení. Významnou roli hrají také v sociálních vztazích – od narození plní klíčovou komunikační roli (Wedlichová, 2010).

Emoční prožívání a exprese u dětí jsou odlišné od emočních reakcí dospělých. Emoce dítěte jsou zpravidla krátkodobé a rychle odeznívají, nicméně jsou zároveň i velmi výrazné. Projevují se spontánně a teprve postupně jsou jejich vyjádření kultivovány v souladu

s požadavky společnosti. Nálady dítěte se snadno a často mění, nezřídka i ve svůj opak; prožívání se vyznačuje celkovou labilitou. Typický je zde paradox, že přestože se reakce dítěte navenek obvykle jeví jako značně intenzivní, současně vykazují v prožívání určitou povrchnost (Wedlichová, 2010).

2.3. Sociální vývoj

Sociální vývoj dítěte probíhá v procesu socializace, tedy skrze osvojování hodnot, norem, sociálních rolí a schopností podporovaných v dané společnosti. Výsledkem socializace je začlenění do společnosti, vytvoření sociální identity a sociokulturního aspektu osobnosti (Jandourek, 2007). Díky ní se jedinec učí společenským zvyklostem i tabu a může si utvořit takový způsob myšlení, který mu umožní být přijat žádoucí sociální skupinou (Výrost & Slaměnik, 2008). Socializace se odehrává po celý život, nicméně v období dětství a dospívání probíhá nejvýrazněji (Jandourek, 2007).

Klíčovým činitelem je rodina, která zajišťuje primární socializaci, tedy uvedení do společenství lidí. Přestože se dítě postupně seznamuje se stále větším počtem nových osob, rodiče mají pro rozvoj socializace nenahraditelný význam (Langmeier & Krejčířová, 2006). Je dokázáno, že rané zkušenosti s pečující osobou mohou mít nevratné dopady (Bowlby, 1951). Obdobím kontaktu s cizími lidmi je předškolní věk, který označujeme jako kritické období pro rozvoj prosociálního chování (Matějček, 2005).

Milníky sociálního vývoje pojmenovává ve své periodizaci Margaret Mahlerová. Ve své teorii se zabývá procesem separace-individuace, který dělí do čtyř stadií. První měsíc života je nazýván fází normálního autismu, ve které převládá spánek a uspokojení potřeb a kdy dítě není schopno odlišení sebe a okolí. Následuje fáze normální symbiózy (mezi druhým a čtvrtým měsícem), v níž vnímá sebe a matku jako jeden celistvý všemohoucí systém a kde vzniká prostor pro zážitek dobrého kontaktu matka-dítě. Fáze separace-individuace trvá od čtvrtého měsíce do čtvrtého roku. V subfázi diferenciací (do desátého měsíce) dochází k odlišení reakcí na obličeje různých lidí, objevuje se strach z cizích lidí a separační úzkost při odloučení od matky. Subfáze procvičování (do šestnáctého měsíce) je typická intenzivním rozvojem motorických dovedností, umožňujícím prozkoumávání okolí. Pouto mezi matkou a dítětem v tomto věku nazýváme elastickým – vzdálenost a intervaly odloučení se postupně prodlužují, mezi jednotlivými pokusy o exploraci se dítě navrácí pro ujištění do bezpečí k matce. Cílem je rozvoj autonomie a zvědavosti. Ve znovusbližovací

subfázi (do 24. měsíce) dítě prožívá zřetelnou ambivalenci ve vztahu k matce, kterou dle situací vnímá jako „dobrou“ či „špatnou“. Poslední stadium, subfáze individuace, vrcholí ve třetím roce věku, kdy dochází ke zrození „psychologického Já“. Dítě má již integrovanou mentální reprezentaci matky, a zvládne proto delší separaci, například v podobě pobytu v mateřské školce (Mahler et al., 1975).

Po stručném shrnutí specifík vnímání a myšlení u dětí přistupuji k důležitým, pro moji práci nosným pojmům, kterým bude věnována následující kapitola.

3. Strach a trauma

3.1. Definice pojmů

3.1.1. Pojem strach

Strach můžeme definovat jako pocit, který se dostavuje v reakci na ohrožující situaci či podnět. Doprovází ho řada fyziologických projevů, klasifikovatelných jako instinktivní chování: útok, nebo útek a zamrznutí (Wolf, 2018), které jsou výsledkem interakce sympatické a parasympatické složky vegetativního systému člověka (Atkinson et al., 2003). Strach s sebou přináší pocity napětí, sevření a ochromení. Navenek se projevuje v mimických výrazech typicky pootevřenými ústy, strnulými pohyby a doširoka rozevřenými až vytřeštěnými očima. Dochází ke zvýšení srdeční frekvence, změnám v dýchání, pocitům sucha v ústech či zvýšení svalového tonu (Vymětal, 2004).

Na strach lze nahlížet také optikou teorie stresové reakce, tzv. generalizovaného adaptačního syndromu (GAS). Autor teorie Hans Selye předpokládal, že stresová reakce představuje úsilí organismu adaptovat se na změnu podmínek, a lze ji tedy přirovnat k jiným obranným mechanismům těla, jako je například zánět. Stresová reakce se podle něj dělí do tří fází: Poplachová fáze nastává bezprostředně po vystavení stresujícímu podnětu, aktivuje sympatikus a dochází při ní k vyplavení stresových hormonů (adrenalin a noradrenalin). Energie je směřována do tkání, které jsou nezbytné pro reakci útok nebo útek. V rezistentní fázi (neboli fázi odporu) se organismus vypořádává s prožitým šokem a vytváří podmínky pro přečkání dlouhodobě nepříznivé situace. Pokud nedojde k vyřešení stresové události v předchozích dvou fázích, jedinec stresu podléhá, ocitá se ve fázi vyčerpání a objevují se u něj symptomy různých psychosomatických onemocnění včetně nespavosti, vyhoření, depresivních či úzkostných stavů (Selye, 1998).

3.1.2. Příbuzné pojmy (úzkost, fobie)

Příbuzným pojmem strachu je úzkost. Fyziologický projev úzkosti je prakticky totožný s projevem strachu, nepříjemné pocity jsou však ještě zesílené tím, že v případě úzkosti zůstává jedinci spouštěč úzkosti neznámý – lze ji chápat jako strach, jehož příčinu nejsme schopni identifikovat (Honzák, 1995).

Fobie patří do okruhu F40–F48 Neurotické, stresové a somatoformní poruchy, kde jsou fobické úzkostné poruchy definovány takto:

„Skupina poruch, kde je úzkost vyvolána pouze nebo převážně v určitých dobře definovaných situacích, které nejsou za běžných okolností nebezpečné. Pacient se těmto situacím vyhýbá, a pokud tak neučiní, trpí v nich strachem. Zájem pacienta se soustředí na jednotlivé příznaky, jako je palpitace nebo pocit na omdlení, a často jsou spojeny s druhotným strachem ze smrti, ztráty sebeovládání nebo zeshílení. Myšlenky na účast ve ‚fobické‘ situaci vzbuzují u pacienta anticipační úzkost.“ (Mezinárodní klasifikaci nemocí, 1992)

Fyziologická odpověď je velmi podobná jako u předešlých reakcí, přestože je u fobie jedinci příčina strachu známá, objevují se i zde příznaky jako zvýšená srdeční frekvence, pocení či třes v končetinách (Honzák, 1995).

3.1.3. Pojem trauma

Počátky výzkumu traumatu sahají do období první světové války. Tehdy se v souvislosti s epidemií posttraumatické poruchy užíval pojem „shell shock,” který odkazoval k domněnce, že symptomy mají původ v organickém poškození způsobeném výbuchy granátů. Poté, co vyšlo najevo, že vojáci zasažení posttraumatickou poruchou nemohli být v dostatečné blízkosti granátu, byla příčina připsána enormnímu stresu spojenému s okolnostmi bitvy (Jones & Wessely, 2006).

Přestože chápání pojmu trauma se dodnes může v pojetí jednotlivých teorií lišit, běžně mu rozumíme tak, jak ho definuje Americká psychologická asociace (2016 [APA]):

„Trauma je emocionální odpověď jedince na děsivou událost, jakou je dopravní nehoda, znásilnění nebo přírodní katastrofa. Bezprostředně po události jsou typickými reakcemi šok a popření, z dlouhodobého hlediska pozorujeme nepředvídatelné změny nálad, flashbacky, obtížnosti v mezilidských vztazích, a dokonce řadu fyzických projevů zahrnující bolest hlavy či nevolnost. Přestože se jedná o přirozené důsledky, mohou bránit odpoutání se od události a pokračování v dalším životě.“ (překlad vlastní)

Trauma nalezneme v Mezinárodní klasifikaci nemocí v desáté revizi (MKN-10), která je v současné době platná na území České republiky, pod diagnózou F43.1 Posttraumatická stresová porucha, mezi odbornou i laickou veřejností známou jako PTSD (Mezinárodní klasifikace nemocí, 1992).

Diagnóza PTSD byla ustanovena v roce 1980 jakožto projev přesvědčení, že nejen slabí jedinci či ti, kteří usilují o finanční kompenzaci, mohou trpět chronickým duševním onemocněním, nýbrž že traumatická událost může mít dlouhodobý dopad na každého

člověka. Před situací vyvolanou válkou ve Vietnamu bylo zhroucení v reakci na stresující událost považováno za důsledek zranitelnosti s kořeny v dětství (Jones & Wessely, 2006). Přesto v současné době platí předpoklad, že pokud se u jedince objevilo trauma v rané fázi života, bude mít jakákoliv pozdější reakce na extrémní stres závažnější dopady (Kagan, 2003). Například z výzkumu Velasquez-Manoffa (2015) vyplynulo, že u vojáků, kteří popsali své dětství jako komplikované, se PTSD v důsledku válečné události rozvinula s třikrát větší pravděpodobností. Traumatická událost v dětství je tedy rizikovým faktorem pro další traumatizaci.

3.2. Role strachu v dětství

3.2.1. Strach v kontextu vývoje

Rané dětství je senzitivním obdobím pro rozvoj mnoha klíčových vývojových procesů a procesů učení, zároveň však obdobím řady vývojových úkolů, které mohou být spojeny s neočekávanými a netypickými událostmi, jež mohou vyústit v odchylky ve vývoji chování (Novović & Mićanović, 2020). Jak konstatují Cengiz a Duran (2017), rozpoznatelné vzorce chování v různých situacích v dospělém věku mají obvykle svůj základ v raných zkušenostech a interpersonálních vztazích, které formovaly rané individuální zážitky týkající se bytí ve světě a vnímání sebe sama i druhých lidí.

Vývoj dítěte je tradičně popisován pomocí vývojových zákonů, asociovaných s charakteristickými psychologickými i fyziologickými projevy a očekávanými výstupy, které přicházejí v rámci konkrétních vývojových stadií. I na strach v dětství je možné nahlížet v kontextu přirozených vývojových a behaviorálních vzorců, které přicházejí typicky v určitém věkovém rozmezí, plní důležitou funkci ve vývoji dítěte a vedou k rozvoji potřebných kvalit (například samostatnosti) jedince. V této podobě se strach vyskytuje jako zdravý a přechodný stav, omezený věkovou hranicí daného stadia. Pokud je však jeho míra pro dítě neúnosná, nebo zmiňované vzorce příliš dlouhodobé a destruktivní, může být strach zdrojem přetrvávajících komplexních behaviorálních obtíží (Novović & Mićanović, 2020). Dosavadní výzkum ukazuje, že projevy strachu a úzkosti vedou k řadě emocionálních, sociálních a behaviorálních problémů u dětí (Kushnir, Gothelf & Sadeh, 2015).

3.2.2. Strach jako kulturní fenomén

Již Rachmanova (1977) teorie předpokládá, že dětský strach nepramení pouze z přímé zkušenosti, ale může být zprostředkován i přenosem výhružných informací (threat information). Informace s výhružným obsahem tvoří neoddělitelnou součást kultury, folkloru a společnosti jako takové (Ragan, 2006). Podle některých studií je téměř polovina zkoumaných říkanek určitým způsobem násilná (Davies et al., 2004). Po staletí předávaná lidová vyprávění měla v minulosti sloužit jako srozumitelné alegorie skutečných hrozeb a vést k přetvoření pocitů strachu v účelnou akci (Ragan, 2006). Stejně tak současné pohádky mají připravit dítě na strach a nabídnout způsob, jak se s ním vyrovnat, a plní tak důležitou adaptivní funkci (Muris & Field, 2010). Předávání výhružných informací se objevuje i na úrovni každodenní komunikace mezi rodinnými příslušníky a s rostoucí intenzitou také v prostoru médií (Comer & Kendall, 2007).

3.3.3. Dopady strachu na dítě

Dítě, kterému bylo příliš ochrannými rodiči znemožněno postavit se vlastnímu strachu a překonat přirozené překážky, dospěje s největší pravděpodobností v bázlivého a úzkostného jedince. Pokud nedostalo možnost zažít, jaké je v něčem selhat či nějaký úkol pokazit, v dospělosti nemusí mít schopnost samostatně zvládat problémy, jelikož jej v tom vždy někdo zastoupil (Matějček & Pokorná, 1998). Na druhé straně, pokud dítě bylo od raného věku vystaveno nadměrnému množství náročných situací, stresujícím podnětům a strachu, může u něj dojít k navyknutí ohrožujícím situacím, a jejich následnému vyhledávání, což se projeví jako zvýšený zájem o adrenalinové sporty či dobrovolné vystavování se nebezpečí (Rogge, 1999).

Více než stoletý výzkum ukázal, že strach je neopomenutelnou součástí vývoje v dětství. Rozšířené dětské strachy lze klasifikovat jako vázané na konkrétní druhy zvířat (z pavouků, hadů), spojené s lékařskými zákroky (z injekce, vrtání zubů) a strachy podmíněné situací či prostředím (z výšek, ze tmy) (Gullone, 2000). Ve své podstatě jsou považovány za přirozenou součást ontogeneze člověka, avšak v některých případech mohou dosáhnout závažné míry úzkosti (Muris & Field, 2010). Podle výzkumu Murise a kol. (2000) odkazovaly dětské strachy k úzkostným a fobickým poruchám v terminologii Diagnostického a statistického manuálu duševních poruch, čtvrté revizi (DSM-IV; American Psychiatric Association, 1994) téměř u čtvrtiny zkoumaných dětí. V jejich případě strach rovněž vážně

narušoval jejich každodenní fungování (Muris & Merckelbach, 2000). Přestože se strach u většiny dětí projevuje zpravidla v mírné formě bez známek patologie, existuje skupina dětí, u nichž úroveň strachu dosahuje takové kvality, že naplňuje diagnostická kritéria fobické poruchy, která může přetrvat až do dospělého věku (Kessler et al., 2005).

3.3. Trauma v dětství

3.3.1. Nepříznivé zkušenosti v dětství

Potenciálně traumatické události jsou předmětem výzkumného zájmu projektu Adverse Childhood Experiences Study, který vzešel ze spolupráce předních zdravotnických a akademických institucí Spojených států (Dube et al., 2001) a dal vzniknout metodě Adverse Childhood Experiences International Questionnaire (ACE-IQ). Zkoumány byly tzv. adverse childhood experiences (ACE), tedy nepříznivé zkušenosti v dětství. Prokázán byl vztah mezi ACE a vznikem dlouhodobých negativních dopadů na fyzické i psychické zdraví a well-being člověka, s přesahem do oblasti chování (rizikové jednání typu nadužívání alkoholu a drogové závislosti) a pracovní oblasti (omezená možnost uplatnění na pracovním trhu (Felitti et al., 1998). Termín ACE v současnosti začíná nahrazovat termíny jako „syndrom týraného dítěte“, „traumatické dětství“ a další (Winnette, 2019).

První studie ACE proběhla v roce 1998 a vyvolala vlnu zájmu o dopadu ACE na lidské zdraví. Od té doby přinesl výzkum v dané oblasti řadu důkazů o působení toxického stresu a opakovaných nepříznivých zkušeností na vývoj mozku, v němž způsobují nezvratné změny, a dopadu na fungování imunitního a endokrinního systému člověka, které jej predisponují k rozvoji chronických onemocnění a k předčasnému úmrtí (Boullier & Blair, 2018). Data originální studie poukázala na skutečnost, že ACE jsou v populaci častým jevem – téměř třetina respondentů (64 %) zažila v dětství alespoň jednu nepříznivou zkušenost, více než desetina z nich (12,5 %) prožila čtyři a více zkušeností z kategorií ACE (Felitti et al., 1998). Model pyramidy ACE znázorňuje, jak ACE vedou k nejzávažnějšímu ze zmíněných dopadů – k předčasné smrti. Jelikož mají ACE přímý dopad na neuronální vývoj dítěte, promítají se jako poškození do sociální, emocionální i kognitivní oblasti, jež vede k osvojení rizikového chování. To následně ústí v sociální problémy, onemocnění či postižení vedoucí ke smrti (Boullier & Blair, 2018).

3.3.2. Vývojové trauma

Jako vývojové trauma (DTD) označujeme syndrom, který zahrnuje podobné symptomy jako komplexní posttraumatická stresová porucha (C-PTSD), ovšem v kontextu psychologického vývoje v raném věku (Spinazzola et al., 2021). C-PTSD se vztahuje k osobnímu prožitku opakovaných traumatických událostí spojených s mezilidskými vztahy (van der Kolk et al., 2005), typicky v období dětství a dospívání uvnitř rodiny (WHO, 2018). Rozšiřuje symptomy spojené s diagnózou PTSD o projevy: (1) emoční dysregulace; (2) narušeného sebepojetí a (3) problémy ve sféře mezilidských vztahů (WHO, 2018). V důsledku nedostatku evidence nebylo vývojové trauma přijato mezi nové diagnózy DSM-V, ovšem v psychoterapeutické praxi je běžně používaným pojmem (Spinazzola et al., 2021).

3.4. Neurobiologie traumatu

3.4.1. Zákonitosti vývoje mozku

Podle současných poznatků neurovědy dochází k rozvoji mozku do jeho dospělosti a zralosti do dvacátého pátého roku věku. K optimálnímu vývoji mozkové kůry jsou nezbytné zkušenosti s optimálním prostředím. Proces vývoje se člení do řady fází v průběhu celého dětství a dospívání, přičemž pro každou z nich je stanoven specifický úkol, na jehož řešení jsou nastaveny konkrétní struktury mozku. Aby došlo k žádoucímu učení pro danou fázi vývoje, je třeba určitých zkušeností (Winnette, 2019).

Jedním z prvních, kdo formuloval principy interakce vrozených genetických dispozic a získaných zkušeností, byl v osmdesátých letech 20. století prof. William Greenough. Konstatoval, že mezi klíčové principy patří: (1) zásadní vliv zkušeností z raného dětství na vývoj mozku, (2) zkušenost s očekávaným prostředím vzhledem k vývoji je nezbytná pro správný vývoj mozkové kůry a (3) fakt, že pokud očekávané prostředí organismus nezažije, jeho vývoj bude odlišný, v souladu s vlivy prostředí, jemuž byl vystaven (Greenough et al., 1987).

Jako kritické období chápeme etapu, kdy jsou určité mozkové regiony obzvláště citlivé na vlivy přicházející z prostředí. Učení během časového okna je intenzivní a naučený obsah je následně pevně uložen do paměti a přenesen do běžného používání. K pozdějším změnám v naučené oblasti dochází jen velmi obtížně, pokud vůbec (Winnette, 2019). Jinými slovy, pokud prostředí neumožní očekávaný vývoj a učení, daná funkce už nebude moci být nikdy plně rozvinuta a aktivována (Hensch & Bilimoria, 2012).

Mozek se formuje vytvářením neuronálních spojení a okruhů, jež vznikají vzájemným působením vrozených dispozic a prostředí, do kterého řadíme jak senzoryckou stimulaci, tak kvalitu mezilidských vztahů (National Scientific Council on the Developing Child, 2012). Děje se tak v rámci úrovní, které se vyvíjejí ve směrech klasifikovatelných jako odspoda nahoru, zprava doleva a odzadu dopředu (Winnette & Baylin, 2017). Jinými slovy, nejprve dochází k zapojování mozkového kmene, následně limbického systému a naposledy prefrontální kůry (PFC) (van der Kolk, 2021). Zdravý vývoj ve směru odspoda nahoru zakládá schopnost interpersonálního kontaktu, vztah k sobě samému i související schopnost seberegulace (Winnette & Baylin, 2017). Propojení levé a pravé hemisféry umožňuje verbalizaci prožitků, která je u flashbacků nedostupná (viz níže) (Lanius et al., 2014). Směr odzadu dopředu zodpovídá za omezení exekutivních funkcí, pokud se organismus ocitá v podmínkách stresu či silných emocí (Winnette & Baylin, 2017).

3.4.2. Paměť

Paměť je kognitivním procesem účastnícím se na zpracování informací s cílem propojit minulé zkušenosti se situací v přítomnosti. Evoluční úlohou je směřování k takové budoucnosti jedince, která neopakuje předchozí neadaptivní reakce na určitý podnět (Levine, 2017). Podle Squire (2004) lze na paměť nahlížet jako na systém několika propojených složek, které fungují na odlišných principech, zpracovávají jiné typy informací a odpovídá jim aktivita rozdílných mozkových struktur. Dlouhodobá paměť se v jeho pojetí dělí na deklarativní, jež odpovídá chápání paměti v běžném jazyce, je reprezentativní a slouží k vytváření modelu vnějšího světa, a paměť nedeklarativní, která se projevuje formou výkonu spíše než vybavení a působí skrze reaktivaci stejných systémů, jež byly zapojeny v době osvojování dané činnosti. Deklarativní paměť dále dělíme na sémantickou (ukládající fakta) a epizodickou část (nazývanou také autobiografická) (Tulving, 1983). Nedeklarativní (jiným slovem implicitní) paměť lze pojímat jako emoční a procedurální (Levine, 2017). Nejlépe ukládá zkušenosti, k nimž docházelo opakovaně či byly emočně a sociálně podstatné (Winnette, 2019). Vyvíjí se již prenatálně a nevyžaduje účast vědomí v žádné z částí paměťového procesu (ukládání, uchovávání, ani vybavování) (Winnette & Baylin, 2017). Důsledkem je, že implicitní vzpomínky získané v dětském věku mají dopad na prožívání a chování jedince po celý jeho život a přetrvávají do dospělosti nejméně jako spouštěče stresové reakce (Winnette, 2019).

V kontextu traumatu je zásadní epizodická a emoční složka. Epizodická paměť je značně citově zabarvená, týká se životních zkušeností a je nositelem pocitu sebeuvědomění. Kromě výše zmíněného zpracování informací totiž hraje paměť klíčovou roli v utváření identity jedince a udržování její kontinuity v průběhu života. Vzpomínky uložené v paměti tvoří základ vnímaného „já“, umožňují zpracování informací v kontextu, který je relevantní pro daného člověka, a integraci nových zkušeností (Levine, 2017). Podstatné je zjištění, že negativně emočně laděné autobiografické vzpomínky se snadněji vyvolávají a jejich znovuprožívání je značně živější (Thorne et al., 2019).

Vzpomínky spojené s traumatickou událostí mají několik charakteristických znaků: (1) sémantický význam bývá asociován se senzoryckým vjemem; (2) získaná zkušenost zůstává nezměněna pozdějšími zkušenostmi; (3) navracejí se při setkání s traumatogenním podnětem s původní živostí a (4) nedovolují popsat prožívané slovy. Takové vzpomínky jsou nazývány flashbaky (van der Kolk, 2002) a jsou považovány za jeden ze symptomů PTSD (APA, 2016). Jejich neuronální podstatou je snížená aktivita thalamu (stejně jako během traumatické události samotné), která stojí za fragmentovanou podobou uložených vzpomínek, pokles aktivity v Brocově oblasti znemožňující verbální vyjádření pocitu a zvýšená aktivita ve zrakové kůře, jako by vizuální podněty skutečně znovu prvně vstupovaly do mozku (van der Kolk, 2021).

3.4.3. Stres

Stres je přirozenou a pro přežití žádoucí reakcí organismu na ohrožující situaci či podnět. Objevuje se jako aktivace sympatické větve autonomního nervového systému, která zaručí, že je tělo připraveno na zvládnutí abnormální míry nasazení (Winnette, 2019). Za normálních okolností jde o přechodný stav, přestože se lidský organismus dokáže adaptovat i na déletrvající stres (ve smyslu výše zmiňované GAS). Pokud však brzy nedojde k jeho odeznění a nadále dochází k vyplavování zvýšené dávky stresových hormonů (zejména kortizolu), vývoj mozku bude jejich působením narušen a další fungování negativně ovlivněno (Gunnar & Quevedo, 2007).

Do značné míry tedy záleží na délce působení stresu, podle níž rozlišujeme tři úrovně: (1) zdravý stres, který je běžnou součástí života, je krátkodobý a přítomný ve zvladatelných situacích; (2) stres v rámci tolerance přicházející ve výjimečných situacích, jež lze zvládnout s podporou a pomocí druhých a (3) toxický stres, který dosahuje nadměrné intenzity,

přetrvává či se opakuje. Jeho příčinou jsou typicky děsivé události, často v kontextu vztahů s primárními pečovateli (tedy zpravidla rodiči), nebo situace, které nemají realizovatelné řešení (National Scientific Council on the Developing Child, 2005/2014).

Stresující události v dětství (na úrovni toxického stresu) způsobují v organismu fyziologické změny, které se promítají v dlouhodobě zvýšené hladině kortizolu a v tvorbě zánětlivých procesů, jež nevymizí ani po odstranění původního podnětu. Důsledky se nejpozději v dospělém věku projeví celkovým narušením fyzického zdraví, duševními problémy, problémovým chováním a sníženou odolností vůči stresu (Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health, Committee on Early Childhood, Adoption, and Dependent Care, and Section on Developmental and Behavioral Pediatrics, 2012). Pro zážitky, které u dítěte v raném věku způsobují dlouhodobě nadměrný stres, se v současné odborné obci používá pojmenování ACE neboli nepříznivé zkušenosti v dětství (Winnette, 2019).

3.5. Mechanismy zvládnání strachu a možnosti práce s traumatizovanými osobami

Mezi hlavní mechanismy zvládnání strachu u dětí patří podpora rodičů, která by měla představovat zdroj lásky, důvěry a jistoty. Díky ní je dítě schopno nalézt dostatečnou sebedůvěru a odhodlání k vykročení z bezpečné komfortní zóny, kterou mu rodiče v ideálním případě poskytují, a zkoumat nástrahy okolního světa. Rodičům nepřísluší řešit problémy a strachy dětí místo nich, jejich úkol spočívá v pozorném naslouchání dítěti takovým způsobem, aby vědělo, že jeho obavy nejsou brány na lehkou váhu. Důležité je dát dětem najevo, že jim věří a nepochybují, že své obavy zvládne překonat. Klíčová je jak předchozí podpora, tak následná upřímná konkrétní pochvala a ocenění jeho odvahy (Plummer, 2013). Zásadní roli hraje empatie, vyjádření pochopení pro strach a jeho přijetí (Cohen, 2015). Dobrým základem pro osvojení si zvládnání strachu a adekvátní reakce na stres jsou tedy rodiče, kteří nejsou ani přehnaně opatrní, ani nároční, nýbrž podporující. Dalšími faktory jsou odhodlání a motivace samotného dítěte, které podléhají individuálním odlišnostem (Levine & Kline, 2014).

Dle Winnette (2019) může každý, kdo se dostává do kontaktu s dětmi, napomoci prevenci a zmírňování dopadů toxického stresu u dětí, ať už jde o rodiče, blízké, učitele, vedoucí, psychology či pediatry. Jako pět hlavních oblastí, které hrají roli v propojení teoretických poznatků (o vývoji mozku, stresové reakci nebo ACE), uvádí: (1) vnímání

zdravého vývoje jako priority, minimalizaci toxického stresu; (2) podporu povědomí o fenoménech, jako je ACE a toxický stres, mezi veřejností a rozvoj na ně zaměřené odborné pomoci; (3) podporu rodičů, rodičovské vzdělávání; (4) rozvoj služeb pro děti a (5) rozvoj služeb pro dospívající a mladé dospělé, kteří se potýkají s následky zkušeností získaných v dětství.

Pro dospělé existuje v současnosti řada na trauma zaměřených metod léčby. Dosavadní výzkum prokazuje, že nejefektivnějším přístupem z hlediska dlouhodobých výsledků je psychoterapie (Kline et al., 2018). Terapeut hraje zásadní roli v překonání dopadů traumatu, které zpravidla zahrnují asociaci mezi interpersonálním kontaktem a pocity strachu či ohrožení. Jeho úlohou je tak, mimo jiné, podpora v opětovné sociální angažovanosti (van der Kolk, 2021). Poskytuje pocit bezpečí, který je nutným předpokladem pro kognitivní zpracování traumatu (Kline et al., 2018).

Jakákoliv cesta ke kontrole nad traumatem vede přes klientův návrat k traumatické události, který se ovšem musí uskutečnit v takovém prostředí a podmínkách, aby nedošlo k retraumatizaci. V západní společnosti dodnes převládá přístup upřednostňující farmakologické prostředky či verbální léčbu, přestože v případě traumatu nelze v souladu s aktuálním stavem poznání očekávat, že pouhým opakovaným mluvením bude dosaženo zvládnutí nežádoucích dopadů – naopak znovuprožívání traumatické události může její důsledky ještě prohloubit (van der Kolk, 2021). Podle van der Kolka (2021) není vhodnou volbou při léčbě traumatu ani běžná kognitivně behaviorální terapie (KBT), jelikož nevede k integraci traumatické zkušenosti do životního příběhu klienta a necílí na obnovení kvality mezilidských kontaktů, jež byly událostí zásadně narušeny.

Přestože léčba s pomocí farmak nemůže ze své podstaty vyřešit trauma, je smysluplným prostředkem ke zmírnění projevů narušených fyziologických procesů, které zasahují do každodenního života klienta. V současnosti je kladen stále větší důraz na zkoumání alternativních metod, jakými jsou například mindfulness nebo jóga, a na využití metod tzv. zaměřených na trauma, mezi něž řadíme neurofeedback či metodu desenzitizace a přepracování pomocí očních pohybů (EMDR) (van der Kolk, 2021). Ze závěru studií vyplývá, že psychologické intervence signifikantně redukuje symptomy PTSD (Coventry et al., 2021), přičemž nejefektivnějšími způsoby jsou metoda EMDR a kognitivně behaviorální terapie zaměřené na trauma (T-F CBT) (Mavranouzouli et al., 2020).

Teoretické zakotvení poskytuje dostatečný základ pro výzkum, který zpracovávám a zachycuji v následující empirické části. Tato část obsahuje výzkumné otázky, proces celého výzkumu, reflexi etiky a výsledky zpracování dat.

II. Empirická část

4. Cíl výzkumu

Z teoretické části této bakalářské práce vyplývá, že teoretických ani výzkumných nálezů není příliš. Většina výzkumů se traumatizací, vývojovým traumatem či traumatizací pohádkovými bytostmi zabývá pouze okrajově, jakožto jednou z proměnných. Uznávaný dětský psycholog Zdeněk Matějček ke strachu z mikulášské nadílky řekl, že jde o „otužování“ (Matějček, 2003). Bakalářská práce Zdenky Kollmannové (2010) zpracovává téma vlivu pohádky na vývoj dítěte, toto téma však zpracovává kvantitativně, mým cílem je podívat se na danou problematiku do větší hloubky. Výzkum této bakalářské práce je reakcí na oba zmíněné výzkumníky a možným rozšířením dané problematiky. Výzkumná činnost v českém prostředí, která by si brala potenciální trauma z mikulášské nadílky zcela chybí.

Cílem mé práce bylo zjistit, zda se odborníci shodují v tématech problematiky prevence traumatu a možných rizik při návštěvě Mikuláše, čerta a anděla. A zda jejich doporučení pro bezpečný kontakt dítěte při mikulášské nadílce je v souladu s tím, co píše v teoretické části.

Kromě individuálního vnímání problematiky se zaměřuji i na konkrétní práci s traumatizovanými dětmi, konkrétním procesem. Předpokládám, že se pohled odborníků bude v dílčích aspektech v něčem lišit a v jiných bodech shodovat. Očekávám, že vnímání a zkušenosti odborníků budou variovat přinejmenším v důsledku rozdílného procesu práce s traumatizovanými dětmi a v pohledu na ideální formu mikulášské nadílky.

4.1. Výzkumné otázky

Abych se vyhnul zkreslení způsobenému předpokladem, že mikulášská nadílka může dítě v předškolním a mladším školním věku traumatizovat, provedl jsem předvýzkum, ve kterém jsem pokládal otázky z obou stran a následně jsem analyzoval každý z rozhovorů zvlášť. Příkladám výzkumné otázky, které tvoří základní stavební kameny celého výsledného výzkumu.

Ve svém výzkumu jsem si položil následující výzkumné otázky:

Výzkumná otázka č. 1: Jaký je pohled odborníků na mikulášskou nadílku?

Výzkumná otázka č. 2: Jaká je dle odborníků ideální forma mikulášské nadílky?

5. Metodika

5.1. Kvalitativní výzkum, polostrukturovaný rozhovor

Zvolil jsem kvalitativní výzkumnou metodu z jednoho prostého důvodu – protože jsem chtěl zkoumat zvolený jev podrobněji, do větší hloubky a získat tím detailní informace, které se oproti tomu kvantitativní metodou velmi obtížně zachytávají. Strauss a Corbinová (1999) přikládají další nepopiratelné výhody kvalitativního výzkumu, kterými jsou možnost získání dat, jež kvantitativní metodou získat nejde a možnost zkoumání jevu, o kterém zatím nebylo shromážděno dost dat (Strauss & Corbinová, 1999).

Pracoval jsem s jednou z fundamentálních definic kvalitativního výzkumu, v které Disman uvádí, že jde o: „*nenumerické šetření a interpretace sociální reality, s cílem odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím*“ (Disman, 2002, str. 285).

Mezi kvalitativní metody řadíme strukturované, polostrukturované a nestrukturované rozhovory. Rozhodl jsem se použít pro svůj výzkum polostrukturované rozhovory. Tato metoda pro výzkumníka skýtá celou řadu výhod, tou nejdůležitější pro mě osobně byla ta, že jsem měl seznam témat, kterého jsem se mohl držet a zároveň poskytnout respondentům určitou volnost. Mohl jsem se tím vyhnout návodnému dotazování. Polostrukturovaný rozhovor mi poskytoval svobodu pokládat doplňující otázky ve chvílích, kdy se mi zdálo vhodné dané téma či otázku rozšířit. Jsem přesvědčený, že to je právě tento aspekt, který vedl k bohatším výsledkům. Hendl uvádí srovnání se strukturovaným rozhovorem: „*Tento typ rozhovoru se používá, když je nutné minimalizovat variaci otázek kladených dotazovanému. Redukuje se tak pravděpodobnost, že se data získaná v jednotlivých rozhovorech budou výrazně lišit*“ (Hendl, 2005, str. 173). Oproti tomu u nestrukturovaného rozhovoru naopak hrozí,

že nebude probráno vše důležité a taková data se navzájem velmi těžko porovnávají.

Pro zjednodušení práce s okruhy otázek jsem pro pracovní účely rozdělil otázky na přiložené čtyři okruhy:

- 1) Úvod, zmapování specializace, odbornosti a zkušeností;
- 2) Zmapování mikulášské nadílky;
- 3) Traumatizovaní pacienti;
- 4) První pomoc, reakce.

Toto rozdělení tvořilo ornou půdu pro samotnou práci v přípravné fázi celého výzkumu.

Pro lepší představu přikládám finální verzi scénáře, který tvořil kostru polostrukturovaného rozhovoru:

ÚVOD, ZMAPOVÁNÍ SPECIALIZACE, ZKUŠENOSTI

1. Pracujete/pracoval jste s mladistvými, dětmi, dospělými?
2. V čem spočívá Vaše práce? Jak dlouho ji děláte? S čím za Vámi lidé nejvíce chodí?
3. Pracujete/pracoval jste s lidmi (dětmi/mladistvými/dospělými), kteří zažili traumatickou událost?

ZMAPOVÁNÍ MIKULÁŠSKÉ NADÍLKY

4. Co si myslíte o svátku sv. Mikuláše? O mikulášské nadílce = návštěvě čerta, anděla a Mikuláše?
5. Jak se mikulášská nadílka promítá ve Vaší profesi?
6. Jaký (podle Vás) může mít mikulášská nadílka vliv na dítě? Které z těchto vlivů vnímáte jako pozitivní;
jaké jako negativní?

TRAUMATIZOVANÍ PACIENTI

7. Jak ve Vaší praxi probíhá proces práce s dítětem, které zažilo negativně mikulášskou nadílku?
...které zažilo mikulášskou nadílku a mělo to na něj negativní dopad
8. Je podle Vás strašení čertem, Mikulášem či andělem dobré/efektivní?
9. Co podle Vás může dítě prožívat při nechtěném veřejném vystoupení na veřejnosti před Mikulášem, čertem a andělem?
10. Jakou roli podle Vás hraje případný strach z pohádkových bytostí čert, Mikuláš a anděl ve výchově?
11. Je podle Vás odměna během mikulášské nadílky v podobě sladkostí/slovním vyznamenáním dobrá/efektivní?
12. Jaký je Váš osobní názor/myslíte si, že mikulášská nadílka může dítě traumatizovat?
A proč?

PRVNÍ POMOC, REAKCE

13. Jaká je (podle Vás) ideální forma mikulášské nadílky, aby dítě nezažívalo strach a nejistotu?
14. Jak podle Vás být oporou pro dítě při mikulášské nadílce?
15. Co byste rodičům doporučil, když jejich dítě jednu z mikulášských nadílek zažilo jako nepříjemnou (ohrožující) událost či si ji tak pamatuje a blíží se datum další mikulášské nadílky?
17. Jak rozpoznat (rozpoznáváte), že určitá forma mikulášské nadílky je pro dítě už ohrožující, potenciálně traumatizující a jak tomu zamezit?
18. Jaké služby v České republice byste doporučil/a pro traumatizované děti?

5.2. Metoda sběru dat

Jako metodu sběru dat jsem zvolil polostrukturovaný rozhovor. Postupoval jsem podle předem připravených otázek.

Časy nahrávek jednotlivých rozhovorů (h:m:s) byly následující: 1) 46:21, 2) 53:14, 3) 48:32, 4) 56:19, 5) 32:13. Termíny uskutečnění rozhovorů tyto: 1) 9. 12. 2022, 19. 12. 2022, 3) 13. 1.2023, 4) 20. 3. 2023, 5) 6. 4. 2023.

Při tvorbě struktury otázek jsem se inspiroval například postupem uvedeným v rigorózní práci Mgr. Michala Kašpara (2021), který zhodnotil polostrukturovaný rozhovor v rámci kvalitativního designu jako vhodnou metodu při dotazování římskokatolických kněží, s cílem zmapovat osobní souvislosti jejich práce. Před provedením samotného výzkumu jsem provedl čistě orientační předvýzkum, s cílem zmapovat jednotlivá témata, řadu rozhovorů s odborníky, díky kterým jsem vypiloval finální podobu scénáře polostrukturovaných rozhovorů, pro který jsem se nakonec rozhodl.

První rozhovor, který jsem provedl, jsem následně přepsal a důkladně zpracoval. Následně jsem ho vyhodnotil s vyučujícími na katedře psychologie PVŠPS a Katedře sociologie a andragogiky a kulturní antropologie UPOL. Po zhodnocení jsem provedl sebereflexi, do které jsem si poznamenal celou řadu výzkumných problémů, kterým jsem čelil v roli výzkumníka. Zkratkovitě uvádím ty klíčové, které tvoří: zbytečné lpění na otázkách a na přesné formulaci znění otázek, zbytečně jsem na první respondentku tlačil, příliš silně jsem implikoval své domněnky a v neposlední řadě mé hodnocení odpovědí.

5.3. Výzkumný soubor/výběr respondentů

Pro svou bakalářskou práci jsem kontaktoval respondenty v období od 1. srpna do 13. prosince 2022 z území celé České republiky. V rámci předvýzkumu bylo mým cílem nejen sestavit finální verzi scénáře polostrukturovaných rozhovorů, ale především rozlišit žádoucí odbornosti respondentů a jednotlivá témata. Pro výzkumný vzorek jsem se snažil vybrat pouze ty odborníky, kteří výzkumu přinesou profesionální pohled na danou problematiku.

Na začátku, když jsem přemýšlel o samotné podobě výzkumu, jsem na základě konzultace s celou řadou akademických pracovníků dospěl k rozhodnutí, že je smysluplné provést výzkum smíšený. Doplnit názory, pohledy a poznatky odborníků o současné vnímání jednotlivých věkových skupin formou dotazníkového šetření. Již na začátku jsem věděl, že chci téma mikulášské nadílky poznat a rozpracovat do hloubky. Na základě jedné z pozdějších konzultací s uznávaným odborníkem jsem však došel k závěru, že v mé situaci bude adekvátní provést pouze kvalitativní výzkum, a to především kvůli komplexnosti a vysokým nárokům výzkumu smíšeného.

5.4. Popis participantů a participantek

Výzkumu pro účely této bakalářské práce se zúčastnilo 5 lidí, z toho 4 ženy a jeden muž ve věku od 44 do 54 (průměrný věk 49 let). Všichni participanté byli v době realizace rozhovorů pracovně aktivní. Jména jsou náhodně vygenerovaná a tvořil jsem je tak, že první jméno začíná na písmeno A, protože rozhovor proběhl jako první, druhé jméno je náhodně vybrané jméno začínající na písmeno B, protože rozhovor proběhl jako druhý, a tak dále. Pro zkvalitnění představy příkládám krátké představení jednotlivých respondentů.

Anežka – klinická psycholožka

Berta – psychiatra a psychoterapeutka

Cecílie – psychoterapeutka

Dominika – klinická psycholožka

5.5. Metoda analýzy dat

Pro výzkum jsem zvolil metodu tematické analýzy jakožto nejvhodnější metody. Braun a Clarke (2006, str. 79) popisují tuto metodu jako: „*metodu identifikace, analýzy a odkazování ke vzorkům (tématům) v datech.*“ Autoři vyzdvihují především flexibilitu použitelnosti této metody. Na základě konzultace se svými školiteli jsem bádám primárně v zahraniční literatuře. Cílem bylo provést tematickou analýzu správně, za předpokladu, že úspěšně oddělím jednotlivá témata respondentů.

Mým paralelním záměrem bylo získat odstup od průběhu celého výzkumu a odlišit mé prožívání, názory a pohnutky od odpovědí jednotlivých respondentů. Vliv na validitu výzkumníkovým prožíváním je věc, na kterou upozorňují Corbinová a Strauss. Nejedná se dle nich jen o problematiku dílčí části výzkumu, ale celé řady procesů, které provází celý výzkum (Corbinová & Strauss, 2008).

Braun a Clarke (2006) dále pro úspěšnost tematické analýzy radí postupovat v šesti přesně vymezených krocích. Tyto kroky označují jako stěžejní a do určité míry cirkulující, neboť jsou specifické tím, že je potřeba se k jednotlivým krokům stále navracet. Tyto kroky spočívají v:

1. Seznámení se s daty

Kromě samotného seznámení s daty jde především o opakované pročitání, případně poslech jednotlivých rozhovorů. Významem tohoto kroku je identifikace a rozlišení důležitých částí v rámci těchto dat.

2. Generování počátečních kódů

Přístup ke kódům v druhém kroku spočívá ve vytvoření jednoduchých kódů právě z částí, které výzkumník považuje zprvu za důležité. Tento krok nám obecně napomůže k rozlišení rysů, vzorců, úseků, které si jsou podobné a které se veskrze opakují.

3. Identifikaci témat

Třetí krok sestává z ověření a kontroly vytvořených kódů. V tomto kroku vznikají první rysy a témata. Dále vytváříme vrstvy a podoby určitých témat, která spadají do obecnějších témat. Bývá doporučeno v rámci tohoto kroku vytvoření mentálních map a využívání tabulek, do kterých lze data třídit.

4. Přezkoumávání témat

Čtvrtý krok je založený na návratu, dochází znovuposouzení a znovuprocházení jednotlivých prepisů rozhovorů, případně jejich dalšímu poslechu. Slouží to k definování distinkcí mezi jednotlivými tématy a kontroluje jednotlivé kódy, jsou-li správně přiděleny. Často se v tomto kroku stává, že jednotlivá témata splynou dohromady, případně se z jedno téma rozdělí na dvě a více.

5. Definování a pojmenování témat

Tento krok spočívá ve výzkumníkově snaze identifikace základních principů jednotlivých témat. Jedná se o práci s tématy samostatně a jejich postupným propojováním a zjištění vzájemných souvislostí

6. Podání zprávy

Posledním krokem je verbalizace a sepsání závěrečné zprávy, která obsahuje analýzu připravenou z vybraných témat.

5.6. Procedura

Ze všeho nejdříve jsem začal náplní prvního kroku, která se sestává ze seznámení se s daty. V mém případě nešlo o letmé seznámení, ale o snahu o hluboké porozumění jednotlivým odpovědím každého respondenta. Měl jsem k dispozici nahrávky rozhovorů a u části rozhovorů také nahrávky obrazu, obě formy mi velmi pomohly určit jemné nuance, které jsou pouze z textu nezachytitelné. Přepsané rozhovory jsem stylisticky upravil a poté vytiskl. Tím pádem jsem s nimi mohl lépe pracovat. Začal jsem s podtrháváním jednotlivých pasáží, které mi přišly důležité. Takto vyznačené pasáže jsem vyzbrojil prvními kódy. K tomuto procesu jsem se několikrát vrátil, poté co jsem kódy zaznamenal v tabulce, protože jde o aktivitu, která se musí pilovat. Ke každému kódu jsem přiřadil teoretické téma, kterého se týká.

6. Etika výzkumu

Etické aspekty výzkumu vycházejí ze samotné podstaty zkoumaných témat. Uvedené kazuistiky jsou velmi citlivé, konkrétní praxe je vykonávána s konkrétními pacienty či s klienty. Nastíněné traumatické zážitky a proces práce s traumatizovanými pacienty si zasluhuje velmi laskavý a šetrný přístup v zacházení. Všichni respondenti byly o záměrech výzkumu informovány předem a byl jim předložen informovaný souhlas pro zpracování dat v rámci mé bakalářské práce. Všichni respondenti informovaný souhlas podepsali. Nepodepsaný vzor informovaného souhlasu, s kterým jsem pracoval, přikládám jako přílohu (viz příloha č. 1).

Pro zachování anonymity respondentů a respondentek a ze všeho nejvíce jejich klientů byla skryta jejich pravá jména. Všichni vystupují v mém výzkumu pod vytvořeným pseudonymem, který byl náhodně vytvořen a nemá tedy žádnou spojitost s jejich pravou totožností. Na základě žádosti respondentů a následné konzultace s vedoucí bakalářské práce nepřikládám jednotlivé kazuistiky jako součást přiložených rozhovorů, sloužily totiž jen jako dobarvení obrázku dané problematiky. Uvědomuji si následky svého rozhodnutí a reflektuji ho dále v rámci diskuse a analýzy dat. Dalším uvědomovaným úskalím bylo vytvoření sítě, která zaručovala odbornost jednotlivých respondentů. Vytvořil jsem minimální hranici, která představovala deset let praxe jako záruku kvality mých respondentů. Rozhovorů bylo uskutečněno pět, ale zjistil jsem, že jeden z respondentů této hranice nedosahoval, a proto musel být z výzkumu vyřazen. I tuto skutečnost dále reflektuji v diskusi, a především v analýze dat.

7. Výsledky

V rozhovorech s probandy jsem pomocí tematické analýzy našel 5 hlavních témat. Tato témata jsou v plném znění uvedena ve výčtu níže. Každému tématu se podrobně věnuji v další kapitole a ke každému z nich přikládám výňatky z rozhovorů pro přesnější dokázání toho, jak často, a především jakým způsobem, se v rozhovorech projevovала.

Téma:

- 1) Zkušenost s mikulášskou nadílkou
- 2) Negativní faktory mikulášské nadílky
- 3) Pozitivní faktory mikulášské nadílky
- 4) Ideální forma, utopie mikulášské nadílky
- 5) Potenciálně traumatické dopady

7.1. Zkušenost s mikulášskou nadílkou

O mikulášské nadílce všichni respondenti a respondentky přemýšleli jako o svátku, který má pozitivní potenciál. Všichni se shodli na tom, že záleží na tom, jak je mikulášská nadílka pojatá a realizovaná. Ukázalo se, že velmi nápomocné mi byly poznámky, které jsem si během rozhovorů dělal a shledávám velmi výhodné mít možnost si poslechnout nahrávky znovu. Tyto zmíněné poznámky akcentují atmosféru odpovědí a dokreslují celý kontext. Je zajímavé, že většina respondentů mikulášskou nadílkou nemá v oblibě.

Do tohoto tématu jsem spojil několik subtémat, ke kterým patří například odbornost a profesní zaměření, které se přímo promítá ve zkušenosti s mikulášskou nadílkou. Dalším subtématem je nahlížení na způsob promítání mikulášské nadílky do profesní praxe každého z respondentů.

„No já to nemám úplně v oblibě. Myslím si, že to je jako hodně zátěžová situace pro ty děti, že i tehdy, když děti vědí, že to jsou převlečení dospělí, že i tehdy je to pro ně jako zátěžová situace.“ (Anežka, řádek 34) Zároveň dodává: „Pokud tak je to v nějakým jako bezpečným rámci, ideálně skupinovým spíš a bez nějakých jako strašidličkých doprovodných aktivit.“ (Anežka, řádek 36)

Berta přikládá možnou podobu mikulášské nadílky, která je založena na komunitním setkáváním a tím podtrhává svou zkušenost s tímto svátkem: „*Hlavní bylo, že se lidi prostě v rámci toho nějak jako potkávali.*“ (Berta, řádek 32)

Cecílie rozděluje pohled na svátek a situaci, když jsou děti strašené čertem a obecně co se s dítětem může při návštěvě čerta, Mikuláše a anděla dít. Pozitivně vnímá: „*Já si osobně myslím, já si myslím, že je to moc hezkej svátek, pokud bychom se dívali i na nějakou historii tohoto svátku.*“ (Cecílie, řádek 26)

Dominika na mikulášskou nadílku kouká optikou toho, že velmi záleží na dané situaci. Poznává, že záleží na rodinných vztazích. „*Mně přijde, že hodně záleží na tom, jak to konkrétní rodina pojímá vlastně ten svátek. Můžou spadat do toho těšení se na Vánoce do nějaký tý jako atmosféry adventní, tak tam už to je nějaký jako předznamenání.*“ (Dominika, řádek 42)

7.2. Negativní faktory mikulášské nadílky

Všichni respondenti se shodli na tom, že negativním aspektem číslo jedna je neadekvátní strašení dětí. Jedna z respondentek upozorňuje na rozšířenou fantazii dětí, kterou nejsme schopni zcela pochopit.

Dalším aspektem, který se podařilo zachytit je situace, která zahrnuje dítě samotné a bez podpory. Dominika toto pokládá na stejnou úroveň jako strašení: „*Fakt negativní mi přijde to, když se příliš straší, a když to dítě se fakt cítí na tu situaci samo a bez podpory.*“ (Dominika, řádek 69)

Ke zmíněné fantazii Cecílie dodává: „*Nějaká nadpřirozená bytost, která může ublížit a děti mají tak velikou fantazii, že pak tohle stáhnout, aby neměli děsy, aby se nebáli pak usnout, aby neměli strach.*“ (Cecílie, řádek 47)

Berta přikládá možnost, že děti se mohou cítit dělené, jejími slovy: „*protože ty krásný holčičky jdou za anděly.*“ (Berta, řádek 48)

Dále Berta zmiňuje možnou reakci na bramboru, kdy děti mohou být nešťastné z jakéhosi hodnocení. Přikládá možné řešení, které sestává z toho, že se toto obdarování bramborou může přestat dělat.

7.3. Pozitivní faktory mikulášské nadílky

Toto téma je výsledkem působení přirozeného řádu věcí. Na základě konzultace se svou školitelkou jsem byl na tento možný aspekt svátku sv. Mikuláše upozorněn před vykonáním samotného výzkumu. Skutečně je tomu tak, že mikulášská nadílka má své pozitivní faktory. Předvýzkum mě na tento aspekt upozornil také.

Na několika místech v rozhovorech se objevuje možnost, a to se shoduje i s výsledky předvýzkumu, že účast na mikulášské nadílce může být pro dítě: „...*účast na nějakém rituálu,*“ (Berta, řádek 46) toto podepírá podmínkou „*když je to vlídný a přátelský*“ (Berta, řádek 47).

Jedním ze subtémat tématu pozitivní faktory mikulášské nadílky byly hranice efektivit a účinnosti. Tento fenomén fantasticky adresuje Cecílie, když říká: „*Myslím, že nějaká nějakou funkci jemného strachu a očekávání by mohlo být v pořádku. Otázka zní, jak moc?*“ (Cecílie, řádek 42)

Jeden z odborníků poznamenává, že oslava svátku sv. Mikuláše, tedy mikulášská nadílka, může pro děti být příležitostí přivýdělků. Vlastními slovy, rétoricky: „*Jako pozitivní, že si třeba můžou některý děti vydělat, když choděj po domácnostech a dělaj čerta a Mikuláše?*“ (Anežka, řádek 69)

Důležitým pozitivním faktorem je a několik z mých respondentů se na tomto shodlo, že mikulášská nadílka je příležitost k tréninku. Dominika dodává: „*Když to dítě vlastně trénuje odvalu a má tam dobrou, bezpečnou prostor a podporu od těch rodičů. Jo, že když cejtím, že mám někoho, o koho se můžu opřít, kdo mě chytne za ruku a já to zvládnu, tak to je růstový moment.*“ (Dominika, řádek 70)

7.4. Ideální forma, utopie mikulášské nadílky

Ideální forma mikulášské nadílky je dle mého názoru důležitým tématem, které vzniklo syntézou zkušeností odborníků, jejich pohledu na mikulášskou nadílku jako takovou a doporučením, jak být oporou pro dítě během mikulášské nadílky.

V rámci adresování ideální formy mikulášské nadílky je respektování jejího historického kontextu a předání tohoto kontextu dětem. Respondenti se shodli na tom, že jde o velmi ošemetné téma a často zmiňovali zabezpečení potřeb dětí a často akcentovaná byla zodpovědnost rodičů za bezpečný způsob a průběh akce.

„Je to nějaká tradice, která se tady jako děje děje jo a že vlastně možná jako zdravý pro to dítě, aby nějak s tím bylo, jako když už se to děje seznamovaný nějakým jako bezpečným způsobem.“ (Anežka, řádek 173) Dále poukazuje na to, aby rodič: „Dobře tu situaci kontaktoval, aby dobře zajišťoval bezpečí tomu dítěti, tak přiměřeně tomu, kde to dítě vývojově je.“ (Anežka, řádek 176)

Berta toto stručně komentuje slovy: *„Já bych řekla, že asi dobrý se s tím dítětem opravdu baví, jak to bere a jestli letos to bylo v pohodě a co tam nebylo v pohodě, protože děti jsou různý.“ (Berta, řádek 114)*

Početné reference ukazují na limitování mikulášské nadílky v rámci zachování a ochrání dětíských potřeb. *„Myslím si, že hezkou formou může být vlastně nějaký historický kontext říct dětem, proč se to tak dělá, proč to tak je? Rozhodně bych, jak už jsem říkala předtím, nedovolila, aby Mikuláš čert a anděl vstoupili do bytu, ale aby se na ně děti mohly jít podívat.“ (Cecílie, řádek 117)*

Většina respondentů se shodla na tom, že potřeby dětí jsou různé v rámci různých vývojových stádií.

7.5. Potenciálně traumatické dopady

K tomuto tématu je potřeba zdůraznit, že se částečně překrývá s tématem negativních faktorů mikulášské nadílky, byl mnou však oddělen, a to z celé řady důvodů. Zásadní z nich je ten, že je potřeba oddělit možné dopady na celý život, které se opravdu promítají v životě klientů a pacientů napříč zkušeností a vnímáním mých respondentů.

Jeden z mých respondentů usazuje toto téma a upozorňuje, že jde o takzvané trauma s malým „t“. Například: *„Když mi tam ten rodič vyšoupne a já v něm nemám oporu, tak to může být traumatizující jako řekněme trauma s malým t.“ (Dominika, řádek 75)*

Další z mých respondentů se na tomto shoduje a přidává podle mě zajímavou věc a to, že: *„když je to blbým způsobem, a to dítě už má něco jako za sebou.“ (Berta, řádek 105)* Zároveň dodává na základě dalšího doptání se, že formulací něco za sebou myslí předchozí traumatizaci, například bití atd.

Cecílie rozlišuje mikulášskou nadílku, která sestává z dárků a mikulášskou nadílku jako formu návštěvy pohádkových postav. Dodává, že: *„když vlastně do bezpečí jeho prostoru domácího je vpuštěn čert nebo i Mikuláš, možná i ten anděl může být někdy zátěžový, takže je to to, co bych doporučila, aby vlastně ty tyhle bytosti vůbec nepřekročily práh*

domova.“ (Cecílie, řádek 103) Je to právě často opakovaný práh domova, který se vyskytoval ve většině rozhovorů.

8. Diskuse

V rámci svého výzkumu jsem narazil na řadu úskalí, které bych chtěl v rámci diskuse adresovat. Na základě sebereflexe, ke které jsem se uchyloval po každém rozhovoru zjišťuji, že pozice výzkumníka není vůbec jednoduchá. Udržení svých myšlenek, pocitů a primárně domněnek na uzdě je pro mě stálou výzvou, věřím však, že se pro účely tohoto výzkumu podařilo je dostat alespoň částečně pod kontrolu. Za důležité považuji zjištění, že během prvních rozhovorů jednotlivé odpovědi hodnotím během rozhovoru. V následujících rozhovorech jsem se poučil, a této chyby jsem se cíleně vyvaroval.

Problematika a potenciál mikulášské nadílky, a především jejího vlivu na dítě, shledávám neuvěřitelně bohatým. Z mého výzkumu vyplývá, že jde o problematiku, která skrývá obrovské množství potenciálu, na část otázek vrhá nové světlo a otevírá několik příležitostí k dalšímu zkoumání.

Fakt, že jsem musel jeden z rozhovorů vyřadit mě mrzí, věřím však, že právě tento fakt zvyšuje validitu a reliabilitu mého výzkumu.

Cílem mého výzkumu bylo zjistit témata, která se objevují u odborníků v rámci pohledu na problematiku mikulášské nadílky. Mnou zkoumaný vzorek již nešel kvůli rozsahu bakalářské práce více rozšířit, a proto by bylo vhodné navázat dalším a rozsáhlejším šetřením. Jako podnět pro další práci by bylo vhodné rozdělovat odborníky dle jejich profesního zaměření a rozšířit genderovou rovnováhu.

Zajímavými tématy, která vzešla z mého výzkumu jsou negativní a pozitivní faktory mikulášské nadílky, obě mají potenciál pro další zkoumání. Ideální forma mikulášské nadílky jakožto téma představuje soubor doporučení, jak s touto problematikou nakládat. Potenciálně traumatické dopady mikulášské nadílky nabízejí podrobnější stanovení hranic, která jsou stěžejní pro další potenciální rozpracování.

I přes všechna opatření hrozí nebezpečí zkreslení výzkumu jeho autorem, jak záměrně, tak nevědomou chybou. Kvalitativní výzkum je k tomuto mnohem náchylnější. Toto nebezpečí jsem se snažil eliminovat, případně snížit jeho dopady tím, že jsem se své výzkumné kroky snažil konzultovat a k jednotlivým krokům celého výzkumu jsem se opakovaně vracel.

V kapitole shrnutí výsledků bádání jsem cílil na propojení jednotlivých témat do smysluplného celku a vytvoření základny pro další vytváření hypotéz, které věřím budou užitečné pro práci s dětmi na obecné rovině.

9. Závěr

Cílem této práce bylo jednak poskytnout teoretický základ ke svátku sv. Mikuláše v kontextu současné tradice i historického vývoje, a jednak uvést klíčové body vývoje dětí (v oblasti kognitivní, emoční i sociální), jakožto cílové skupiny Mikulášské nadílky. Jedná se přitom o stejnou věkovou skupinu, která je odbornou obcí považována za nejrizikovější z hlediska potenciálního vzniku traumatu. Fenoménu traumatu jsem se věnoval v poslední z kapitol teoretické části, definoval ho jako pojem, popsal jeho vznik a dopady a nastínil možnou práci s traumatizovanými jedinci.

V empirické části jsem navázal na předchozí teoretické úvahy kvalitativním výzkumem formou polostrukturovaných rozhovorů s odborníky v oblasti psychologické péče. Cílem výzkumu bylo provést tematickou analýzu pohledů a zkušeností profesionálů, kteří ve své praxi pracují s dětmi, dospívajícími a dospělými, přičemž všichni respondenti se v ní setkali s řadou traumatizovaných klientů. V rámci analýzy dat byla identifikována opakující se témata ve všech rozhovorech s respondenty. Výsledky výzkumu zahrnují promítnutí mikulášské nadílky do práce psychiatrů, psychologů a psychoterapeutů, reflektují dopady mikulášské nadílky na dítě a poukazují na její traumatický potenciál.

Výsledky tematické analýzy rovněž poskytly základní doporučení pro práci s dětmi, s dětským strachem a vnímáním reality. Adresována byla ideální forma mikulášské nadílky a úloha okolí dítěte (zejména jeho rodičů) v prevenci traumatického či obtížně integrovatelného zážitku s tradicí. Práce tak přispívá i k problematice kontaktu s dětmi na obecné úrovni. Přináší několik konkrétních, praxí podložených doporučení, jak lze s mikulášskou nadílkou nakládat šetrněji a ku prospěchu dítěte.

Reference

- American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders. 4th Edition*. American Psychiatric Association.
- American Psychological Association. (2016). *Trauma*. <https://www.apa.org/topics/trauma>
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., & Nolen-Hoeksema, S. (2003). *Psychologie*. Portál.
- Barrouillet, P. (2015). *Theories of cognitive development: From Piaget to today*. *Developmental Review*, 38, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2015.07.004>
- Bedrníček, P. (2002). *Příběhy pražských svatyní*. VOLVOX GLOBATOR.
- Boullier, M. & Blair, M. (2018). *Adverse childhood experiences*. *Paediatrics and Child Health*, 28(3), 132-137. <https://doi.org/10.1016/j.paed.2017.12.008>.
- Bowlby, J. (1951). *Maternal care and mental health*. Genève.
- Case, R. (1985). *Intellectual development: Birth to adulthood*. Academic Press.
- Cengiz, Ş. & Duran, E. (2017). *Analysis of values on preschool period children story and tale books*. *Education and Science*, 42(191): 205-233.
- Cohen, L. J. (2015). *Jak zacházet s dětským strachem: hravé rodičovství*. Argo.
- Comer, J. S. & Kendall, P. C. (2007). *Terrorism: The psychological impact on youth*. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 14, 179–212.
- Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health, Committee on Early Childhood, Adoption, and Dependent Care, and Section on Developmental and Behavioral Pediatrics. Garner, A. S., Shonkoff, J. P., Siegel, B. S., Dobbins, M. I., Earls, M. F., Garner, A. S., McGuinn, L., Pascoe, J., & Wood, D. L. (2012). *Early Childhood Adversity, Toxic Stress, and the Role of the Pediatrician: Translating Developmental Science Into Lifelong Health*. *Pediatrics*, 129, e224–e231.

Coventry, P. A, Meader, N., Melton, H., Temple, M., Dale, H., Wright, K., Cloitre, M., Karatzias, T., Bisson, J., Roberts, N. P., Brown, J. V. E., Barbui, C., Churchill, R., Lovell, K., McMillan, D., & Gilbody, S. (2020). *Psychological and pharmacological interventions for posttraumatic stress disorder and comorbid mental health problems following complex traumatic events: Systematic review and component network meta-analysis*. PLoS Medicine, 17(8), e1003262. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1003262>

Čapka, F. (2018). *Historia populi*. Akademické nakladatelství CERM.

Disman, M. (2002). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Karolinum.

Dube, S. R., Anda, R. F., Felitti, V. J., Chapman, D. P., Williamson, D. F., & Giles, W. H. (2001). *Childhood Abuse, Household Dysfunction, and the Risk of Attempted Suicide Throughout the Life Span: Findings From the Adverse Childhood Experiences Study*. JAMA, 286(24), 3089-3096. <https://doi.org/10.1001/jama.286.24.3089>

Felitti, V. J., Anda R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P., & Marks, J. S. (1998). *Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study*. American Journal of Preventive Medicine, 14 (4), 245-258. [https://doi.org/10.1016/S0749-3797\(98\)00017-8](https://doi.org/10.1016/S0749-3797(98)00017-8)

Flavell, J. H. (1963). *The developmental psychology of Jean Piaget*. Van Nostrand, Princeton, NJ.

Freedman, A.M. & Kaplan, H.I. (1972). *The child: his psychological and cultural development. Vol. 1, Normal development and psychological assessment*. Atheneum.

Frolec, V., Snížková, J., Červenka, J., David, J., & Dvorský, L. (2001). *Vánoce v české kultuře*. Nakladatelství Vyšehrad.

Greenough, W. T., Black, J. E., & Wallace, C. S. (1987). *Experience and brain development*. Child Dev. Jun., 58(3): 539-59.

Gullone E. (2000). *The development of normal fear: A century of research*. Clinical Psychology Review, 20:429–451. doi: 10.1016/S0272-7358(99)00034-3

Gunnar, M. & Quevedo, K. (2007). *The Neurobiology of Stress and Development*. Annual Review of Psychology 58(1), 145-173. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085605>

Hensch, T. K. & Bilimoria, P. M. (2012). *Re-opening Windows: Manipulating Critical Periods for Brain Development*. Cerebrum : the Dana forum on brain science, 11.

Honzák, R. (1995). *Strach, tréma, úzkost a jak je zvládnout*. Maxdorf.

Huitt, W. & Hummel, J. (2003). *Piaget's theory of cognitive development*. Educational psychology interactive, 3(2), 1-5.

Izard, C. E. (1977). *Human Emotions*. Plenum Press.

Jandourek, J. (2007). *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Portál.

Jones, E. & Wessely, S. (2006). *Psychological trauma: a historical perspective*. Psychiatry, 5(7), 217-220. <https://doi.org/10.1053/j.mppsy.2006.04.011>.

Kagan, J. (2003). *Surprise, Uncertainty and Mental Structures*. Harvard University Press.

Kašpar, M. (2021). *Životní spokojenost a osobnostní charakteristiky římskokatolických kněží v České republice* [Rigorózní práce, Univerzita Karlova]. Digitální repozitář Univerzity Karlovy.

Kessler, R.C., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Merikangas, K.R., & Walters, E.E. (2005). *Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of DSM-IV disorders in the national comorbidity survey replication*. Archives of General Psychiatry. 62:593–602. doi: 10.1001/archpsyc.62.6.593

Kline, A. C., Cooper, A. A., Rytwinski, N. K., & Feeny, N. C. (2018). *Long-term efficacy of psychotherapy for posttraumatic stress disorder: A meta-analysis of randomized controlled trials*. Clinical Psychology Review, 59, 30–40. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2017.10.009>

Kollmannová, Z. (2010). *Vliv pohádky na vývoj dítěte* [Bakalářská práce, Univerzita Palackého v Olomouci]. Theses. <https://theses.cz/id/ffl1pa/>

Kushnir, J., Gothelf, D., & Sadeh, A. (2015). *Assessing fears of preschool children with nighttime fears by a parent version of the fear survey schedule for preschool children*. *Israel Journal of Psychiatry and Related Sciences*, 52(1): 61-65.

Lanius, U. F., Paulsen, S. L., & Corrigan, F. M. (eds.) (2014). *Neurobiology and Treatment of Traumatic Dissociation*. Springer.

Levine, P.A. & Kline, M. (2014). *Prevence traumatu u dětí*. Maitrea.

Levine, P. A. (2017). *Trauma a paměť*. Maitrea.

Mahler, M. S., Pine, F., & Bergman, A. (1975). *The psychological birth of the human infant. Symbiosis and Individuation*. Basic Books.

Masaříková, M. (2013). *Křesťanské Vánoce a jejich podoby v Praze*. [Diplomová práce]. Univerzita Karlova v Praze.

Matějček, Z. & Pokorná, M. (1998). *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Nakladatelství a vydavatelství H+H.

Matějček, Z. (2005). *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Grada.

Matějka, J. (2020). *Tradice a zvyky v období adventu v Západních Čechách*. [Bakalářská práce]. Západočeská univerzita v Plzni.

Mavranezouli, I., Megnin-Viggars, O., Daly, C., Dias, S., Welton, N., Stockton, S., Bhutani, G., Grey, N., Leach, J., Greenberg, N., Katona, C., El-Leithy, S., & Pilling, S. (2020). *Psychological treatments for post-traumatic stress disorder in adults: A network meta-analysis*. *Psychological Medicine*, 50(4), 542-555. doi:10.1017/S0033291720000070

Mezinárodní klasifikace nemocí: *Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů ve znění desáté decenální revize MKN-10 (Vyd. 3.)* (1992). Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky.

Muris, P. & Field, A. (2010) *The Role of Verbal Threat Information in the Development of Childhood Fear*. "Beware the Jabberwock!" *Clinical Child & Family Psychology Review*, 13:129–150. DOI 10.1007/s10567-010-0064-1

Muris, P. & Merckelbach, H. (2000). *How serious are common childhood fears? II. The parents' point of view*. *Behaviour Research and Therapy*, ;38:813–818. doi: 10.1016/S0005-7967(99)00119-9

Muris, P., Merckelbach, H., Mayer, B., & Prins, E. (2000). *How serious are common childhood fears?* *Behaviour Research and Therapy*, 38:217–228. doi: 10.1016/S0005-7967(98)00204-6

National Scientific Council on the Developing Child (2005/2014). *Excessive Stress Disrupts the Architecture of the Developing Brain: Working Paper No. 3. Updated Edition*. www.developingchild.harvard.edu

Novović, T. & Mićanović, V. (2020). *Fears in Early Childhood in the Views of Children and Preschool Teachers in Preschool Institutions*. *Education and Science*, 45(204): 185-206. DOI: 10.15390/EB.2020.7753

Piaget, J. & Inhelder, B.. (1956). *The Child's Conception of Space*. Routledge & Kegan Paul.

Piaget, J. (1966). *Psychologie inteligence*. Portál.

Plummer, D.M. (2013). *Učíme děti zvládat úzkost, obavy a stres: Cvičení pro mladší školní věk*. Portál.

PVŠPS. (2020). *Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů*. https://www.pvsps.cz/data/2021/06/22/14/ek-pvsps_informovany-souhlas_2020.docx

Rachman, S. J. (1977). *The conditioning theory of fear acquisition: A critical examination*. *Behaviour Research and Therapy*, 15, 372–387.

Ragan, K. (2006). *Outfoxing fear: Folktales from around the world*. Norton.

Rogge, J. U. (1999). *Dětské strachy a úzkosti*. Portál.

Schauber, V. & Schindler, H. M. (1994). *Rok se svatými*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří.

Selye, H. (1998). *A syndrome produced by diverse noxious agents*. Journal of neuropsychiatry and clinical neuroscience, 10(2), 230a-231. <https://doi.org/10.1176/jnp.10.2.230a>

Spinazzola, J., van der Kolk, B., & Ford, J. D. (2021). *Developmental Trauma Disorder: A Legacy of Attachment Trauma in Victimized Children*. Journal of Traumatic Stress, 34(4), 711-720. <https://doi.org/10.1002/jts.22697>.

Squire, L. R. (2004). *Memory systems of the brain: A brief history and current perspective*. Neurobiology of Learning and Memory, 82 (3), 171-177. <https://doi.org/10.1016/j.nlm.2004.06.005>

Strauss, A. & Corbinová J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Albert.

Stuchlíková, I. (2002). *Základy psychologie emocí*. Portál.

Thorne, J., Terpou, B. A., McKinnon, M., C., & Lanius, R. A. (2019). *The neural correlates of trauma-related autobiographical memory in posttraumatic stress disorder: A meta-analysis*. Depression & Anxiety, 32(4), 321-345. <https://doi.org/10.1002/da.22977>

Toufar, P. (2004). *Český rok na vsi a ve městě září až prosinec*. Nakladatelství Akcent.

Tulving, E. (1983). *Elements of episodic memory*. Oxford University Press, Cambridge.

van der Kolk, B. (2002). *Trauma and memory*. Psychiatry and Clinical Neurosciences, 52 (1), 52-64. <https://doi.org/10.1046/j.1440-1819.1998.0520s5S97.x>

van der Kolk, B., Roth, S., Pelcovitz, D., Sunday, S., & Spinazzola, J. (2005). *Disorders of extreme stress: the empirical foundation of a complex adaptation to trauma*. Journal of traumatic stress, 18(5), 389–399. Doi: 10.1002/jts.20047

- van der Kolk, B. (2021). *Tělo sčítá rány: jak trauma dopadá na naši mysl i zdraví a jak se z něj léčit*. Jan Melvil Publishing.
- Václavík, A. (1959). *Výroční obyčeje a lidové umění*. Nakladatelství Československé akademie věd.
- Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie – Dětství a dospívání*. Karolinum.
- Velasquez-Manoff, M. (2015). *Before the trauma*. Scientific American Mind. 26(4), 56-64. DOI:10.1038/scientificamericanmind0715-56
- Vondrušková, A. (2015). *Český lidový a církevní rok*. Moravská Bastei MOBA.
- Vymětal, J. (2004). *Úzkost a strach u dětí*. Portál
- Výrost, J. & Slaměník, I. (2001). *Aplikovaná sociální psychologie II*. Grada.
- Výrost, J. & Slaměník, I. (eds.). (2008). *Sociální psychologie. (2. vydání)*. Grada Publishing.
- Wedlichová, I. (2010). *Vývojová psychologie (určeno studentům oboru Učitelství pro mateřské školy)*. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.
- WHO, World Health Organization (2018). *International Classification of Diseases 11th Revision*. <https://icd.who.int>
- Winnette, P. (2019). *Co to je ACE? Adverzní dětské zkušenosti (Adverse Childhood Experiences) a jejich vliv na sociální chování, psychické a celkové zdraví během života*. NATAMA Publishing.
- Winnette, P. & Baylin, J.. (2017). *Working with Traumatic Memories to Heal Adults with Unresolved Childhood Trauma: Neuroscience, Attachment Theory and Pesso Boyden System Psychomotor Psychotherapy*. Jessica Kingsley Publishers.
- Wolf, D. (2018). *Jak překonat strach, úzkost, paniku, fobie*. Grada Publishing.
- Zíbrt, Č. (2006). *Veselé chvíle v životě lidu českého*. Nakladatelství Vyšehrad.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů

Příloha č. 2: Rozhovor s Anežkou

Příloha č. 3: Rozhovor s Bertou

Příloha č. 4: Rozhovor s Cecílií

Příloha č. 5: Rozhovor s Dominikou

Příloha 1.

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů (dále jen Informovaný souhlas)

Název bakalářské práce:	Mikuláš, čert a anděl: Milá tradice, či noční můra?
Řešitel studie:	Adam Kaše
Kontakt na řešitele:	771 163 196; kase@pvsp.cz
Vedoucí práce:	PhDr. Magdalena Koťová, Ph.D.
Kontakt na vedoucího práce:	777 330 449

Informace o výzkumu

Cílem výzkumu realizovaného v rámci bakalářské práce je zjistit možný vliv mikulášské nadílky na psychiku dítěte. Studie je realizována formou polostrukturovaných rozhovorů, jejichž trvání může být velmi individuální, avšak odhadovaná doba činí přibližně hodinu. Pro zachování přesnosti sdělených informací bude rozhovor nahráván. Zvuková stopa nebude přístupná nikomu kromě řešitele studie a po obhájení práce bude zničena.

Sběr osobních údajů (kontaktní údaje, pohlaví, vzdělání, věk) je nezbytný pro vyhodnocení výsledků studie. Veškeré údaje budou anonymizovány.

S účastí na výzkumu nejsou spojena žádná závažná rizika. Vaše účast ve výzkumu je zcela dobrovolná, svůj souhlas s účastí můžete kdykoliv bez udání důvodu odvolat a z výzkumu odstoupit. Po podpisu toho Informovaného souhlasu obdržíte jeden ze dvou jeho stejnopisů podepsaných Vámi a výzkumníkem, který s Vámi šetření provádí.

Ochrana osobních údajů

Správa osobních údajů získaných při výzkumu se řídí nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecným nařízením o ochraně osobních údajů; GDPR) zákonem 110/2019 Sb. o zpracování osobních údajů.

V rámci této studie shromažďuje řešitel této studie Vaše osobní a citlivé údaje. K Vaším údajům bude mít přístup pouze on jakožto pověřený pracovník

účastníci se této studie. Jako takový je povinen zajišťovat a zachovávat důvěrnost Vašich údajů.

Zpracování naměřených či Vámi poskytnutých dat je prováděno po anonymizaci, tedy po nahrazení jména pseudonymem. Soubor s údaji propojujícími identifikační údaje (celá jména účastníků a kontakt) s pseudonymem užitým pro anonymizaci a další zpracování naměřených dat bude přístupný pouze řešiteli studie. Získané údaje budou použity výhradně pro vědecké účely bez zveřejnění Vašeho jména a dalších identifikačních údajů (tj. bez kontaktních informací a bez data narození).

Máte-li jakékoliv doplňující dotazy ohledně této studie, můžete se obrátit na řešitele studie.

Děkujeme za Vaši ochotu k účasti na této výzkumné studii.

Já,, narozen/a

svým podpisem níže potvrzuji, že:

- dobrovolně a bez výhrad souhlasím s mou účastí na této studii;
- souhlasím s poskytnutím rozhovoru řešiteli studie a dávám souhlas s jeho nahráním, doslovným přepisem a použitím pro analýzu;
- jsem před podpisem měl/a dostatek času k přečtení výše uvedených informací o studii, byl/a jsem podrobně informován/a o cíli a účelu této studie a o tom, v čem spočívá moje účast ve studii;
- jsem měl/a možnost klást doplňující otázky a na všechny jsem obdržel/a uspokojivou odpověď;
- rozumím, že mohu svobodně a bez udání důvodu kdykoliv svůj souhlas s účastí v této studii odvolat;
- převezmu stejnopis tohoto podepsaného Informovaného souhlasu;
- souhlasím s použitím ode mne získaných dat pro tuto studii i jiné výzkumné studie bez ohledu na řešitelskou instituci, včetně zveřejnění dat ve veřejně přístupné vědecké databázi za podmínky, že data budou použita výhradně v anonymizované podobě;
- jsem srozuměn s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn. že veškerá

oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu poskytují bezúplatně;

- beru na vědomí, že mám právo svůj souhlas se zpracováním osobních údajů kdykoli odvolat, a to elektronicky e-mailem na adresu kase@pvspcs.cz. Odvoláním souhlasu však není dotčena zákonnost zpracování vycházejícího ze souhlasu, který byl dán před jeho odvoláním.

Jméno účastníka.....

V dne.....Podpis účastníka

Jméno výzkumníka provádějícího šetření

V.....dnePodpis výzkumníka

Převzato a upraveno z: PVŠPS. (2020). *Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů*. https://www.pvspcs.cz/data/2021/06/22/14/ek-pvspcs_informovany-souhlas_2020.docx

Příloha 2.

Rozhovor s Anežkou

Rozhovor Anežka

V = výzkumník, A = Anežka

1 V: Anežko pro naše potřeby je v pořádku, když ti budu tykat, já to klidně potom převedu do
2 toho do toho vykání, ale pokud ti tak vyhovuje, bude to prima.

3 V: Anežko prosím tě, s kým pracuješ, kdo je většina tvých klientů? Jsou to děti, mladiství
4 nebo dospělí?

5 **A: Děti to tak 60 na 40. Jsou to děti obecně a nejvíc mladší školní věk a předškolní věk**
6 **a potom 2 vlna nějaký pubert'áci.**

7 V: V čem spočívá tvoje práce, jak dlouho jí děláš a s čím za tebou lidé nejvíce chodí?

8 **A: Jako psycholog ve zdravotnictví pracuju teďka je to 11 let a je to převážně**
9 **diagnostika A i terapeutická práce s těmi klienty to převážně s dospělými je**
10 **terapeutická práce.**

11 V: Když rozdělíš tu psychologickou a terapeutickou práci, tak jak dlouhou máš zkušenost?

12 **A: Terapeuticky delší, protože to jsem pracovala dřív jako psychoterapeut než jako**
13 **psycholog, než když jsem si dodělala tu školu. Takže terapeutická práce je určitě 15 let**
14 **a víc, víc asi než 15 let to víc. Týdně 21 no tak jo tak 18 možná 18 let a ta diagnostická**
15 **až když jsem hotová jako psycholog to znamená 10 let nebo 11.**

16 V: Pracuješ v případně pracovala jsi s lidmi, ať už dětmi mladistvými nebo dospělými, kteří
17 zažili traumatickou událost?

18 **A: Rozhodně ano.**

19 V: V jakém množství?

20 **A: Jako nějaký procentuální vyjádření chceš odhadově?**

21 V: Ano, odhadem, prosím. Jde o jednotky desítky či stovky?

22 **A: A jako nějaký jako absolutní číslo určitě stovky a za tu dobu. A kdybych se koukla**
23 **na procentuální vyjádření, kde se to ta práce týká nějak traumatických věcí, tak u těch**
24 **dětí je to menšina, rozhodně, protože tam je to i diagnostika nějakých jako**
25 **neurovývojových poruch a tak podobně. Ale traumatická práce s traumatem je tam**
26 **třeba při nějaký, když pokouše pes nebo co to je takový zjevný a pak takový méně**
27 **zjevný - třeba jsou nějaký rozvodový situace nebo nějaký jako těžkosti v tý rodině úmrtí**

28 a tak tak to dejme tomu je třeba 20% z té dětský populace z té dospělácký populace,
29 která kde je to převážně terapeutická práce tak tam to bude možná čtyřicet procent.
30 Docela hodně to záleží, čím bysme definovali trauma.

31 V: Budeme se k tomu okruhem zpátky zpátky vracet. Já bych se ti teď rád zeptal na osobní
32 rovině. Co ty osobně si myslíš o svátku Svatýho Mikuláše, jde mi teď o tu podobu. Jde mi o
33 tu mikulášskou nadílku, tedy v podobě návštěva čerta, anděla a Mikuláše.

34 A: No já to nemám úplně v oblibě. Myslím si, že to je jako hodně zátěžová situace pro
35 ty děti, že i tehdy, když děti vědí, že to jsou převlečení dospělí, že i tehdy je to pro ně
36 jako zátěžová situace. Takže nejsem toho úplně jako příznivce, pokud tak je to v
37 nějakým jako bezpečným rámci, ideálně skupinovým spíš a bez nějakých jako
38 strašidláckých doprovodných aktivit. Jo to znamená Mikuláš anděl, dejme tomu a čert
39 někde úplně v pozadí nebo, ale nemyslím si, že by to bylo jako něco, co by bylo nějak
40 jako důležitý pro ty děti, že bych se bez toho klidně obešla

41 V: co se týká mikulášské nadílky, tak dokázala bys mi velmi stručně jenom nastínit, jak se
42 promítá ta mikulášská nadílka jako celek do tvé profese?

43 A: To není žádný úplně jako významnej podíl, že bych jako pracovala s dětma, který
44 by tím byly nějak jako zásadně traumatizovaný, třeba co se co se objevuje, že někdy
45 rodiče chtějí, aby to dítě tomu čertovi něco odevzdalo jako třeba dudlík, nebo prostě,
46 aby něco slíbilo, to je u hodně malých dětí. Je to si nemyslím, že je dobrej nápad, ale s
47 tím se setkávám. No a edukuju ty rodiče, že to není jako dobrý způsob, jak s tím
48 zacházet, když je to před tou událostí a nebo ex post prostě jak to nějak jako ošetřit,
49 nebo jak se chovat v takovejch podobnejch zátěžových situacích s tím dítětem. A pak je
50 to v rámci nějakých školních věcí. Tam to bejvá docela nepříjemné, protože hodně
51 pracuji s dětmi mladšího školního věku a tam se děje to, že tam vlastně ta mikulášská
52 nadílka chodí nějak po tý škole jo, a tam jsme se třeba potkala s tím, že jsou ty děti
53 nějak jako výrazněji zatížený tím, třeba že jsou to nějaký devátáci nebo osmáci a
54 vlastně nejsou vůbec schopný to nějak jako odhadnout dobře tu situaci a nějak to
55 korigovat, takže tam jsem několikrát řešila nějaké situace, které byly jako příliš pro ty
56 děti. A když se to prostě pracuju s dětma, který jsou třeba nějak neurotický nebo hodně
57 úzkostný, tak se tam vždycky tohleto ještě jako objevuje jako nějaký moment, že
58 vlastně oni jsou primárně úzkostný. A tak samozřejmě na tenhle typ zátěžových

59 **situací reagujou nějak výrazně, třeba že jsou nemocní, že tam nechťej, že že mají**
60 **zhoršený tiky, nebo že somatizujou, že zvracej, že prostě se vyhejbaj. Celkově ty situace**
61 **pokud to znaj.**

62 V: Tys na to perfektně teď narazila, protože ta další otázka se týká, jaký vliv ta mikulášská
63 nadílka podle tebe může mít na dítě a teď nejenom negativně, ale i pozitivně dvousečné, to
64 znamená z tvé zkušenosti a názoru.

65 **A: To jsem asi neřešila to asi se mnou nikdo neřešil. Jako nějaký pozitivní vliv to, jako**
66 **jestli to může mít nějaký motivační vliv jako na to dítě? Já si myslím, že prostě to, že se**
67 **to dítě jako něčeho bojí a slibuje a tomu tý bytosti, který se bojí něco, takže to bych**
68 **nenazývala něčím, co může bejt jako vnímaný, jako pozitivní, protože to je přes tu**
69 **zkušenost jako strachu. Takže - Jako pozitivní, že si třeba můžou některý děti vydělat,**
70 **když choděj po domácnostech a dělaj čerta a Mikuláše? Jako fakt tam to ti nedokážu**
71 **říct, co bych tam jako vnímala jako pozitivní. A do toho negativní jsem nějak jako asi**
72 **shrнула jako ale pozitivního tam moc jako nevidím, jako že, jako dobrej jako zážitek**
73 **bezpečí v tý rodině. No to se právě neděje moc no. To by možná mohlo bejt jako jo že**
74 **je to jako když bysme se koukali na to, že je to nějaká jako rodina jako že ideálně**
75 **zacházející s takovými potřebami toho dítěte, tak jako že mám zážitek toho bezpečí, že**
76 **když se tam objevuje něco takovýho, tak moji rodiče mě ochrání. Zastanou se mě tak**
77 **to možná, ale to jsem teda hodně šroubuju přes koleno někam, kde si myslím, že to není.**

78 V: Může to na některý dítě působit motivačně opravdu ta možnost se předvést, ať už jde o
79 recitaci básničky, odměna.

80 **A: Jak to říct básničku nebo?**

81 V: No, ta je většinou sladká, když vynecháme tu bramboru nebo nebo uhlí od čerta, tak velmi
82 často ta nadílka spočívá.

83 **A: Jo jako že čelení nějakému strachu, že to prostě i přestože se bojím, že to prostě**
84 **řeknu a mám pak ten zážitek, že jsem to zvládla, nebo že jsem to vydržela. Jo, tak to asi**
85 **jo, ale to to by se tam asi dalo najít. Jo, toby se tam asi dalo najít. Ale myslím, že jsou**
86 **jako jiný způsoby méně rizikové.**

87 V: Jak tvojí praxi probíhá proces práce s dítětem, které zažilo negativní mikulášskou nadílku?

88 **A: Jako já se nepotkávám s tím, že by přišly ty rodiče apriori kvůli tomu, že dítě zažilo**
89 **takovouhle věc. Jo, může se stát, že když prostě dítě přijde a má nějaký má nějaký**

90 zhoršený, neurotický jako symptomy, že víc tiká, nebo že ho bolí břicho, nechce chodit
91 do školy a můžeme dojít k tomu, že vlastně se stala tahleta událost jo, tak to dejme
92 tomu. No tak asi asi takhle jako spíš, že přijdou s nějakějma jinejma obtížemi a do
93 stopujeme to tam, že že tohle může bejt 1 z těch jako triggerů, který se tam objevily a
94 zhoršily ty obtíže, ale že by prostě přišly někdo přišel s tím, že dítě má trauma
95 mikulášský, něco s tím dělejte, tak to ne.

96 V: Nebývá to ta primární zakázka?.

97 A: Nebývá to primární zakázka. Ne tady určitě ne.

98 A: Ne občas se k tomu dojde, ale není to to jo.

99 A: No, není to to, s čím by ty lidi přišli prostě.

100 V: Rozumím.

101 A: Není, ale můžeme k tomu jako dojít, že to byl nějakej prostě stresor, kterej něco
102 spustil a často je to potom jako anticipační úzkost, že ví, že že to bude, že ty děti se bojeje,
103 jako že bude ten mikulášský týden nevěděj, kdy budou přesně, který den budou chodit
104 ty čerti, protože v některých školách to může bejt různě a nechtějí chodit do školy,
105 somatizují bolesti břicha, bolesti hlavy. Takový ty klasický věci, jako že tě tam jako
106 nechtěj a bojeje se

107 V: Je podle tebe strašením čertem potažmo Mikulášem či andělem dobré neboli efektivní,
108 ne?

109 A: Ne. Ale efektivní, možná v tu chvíli jako to je, že prostě jde odevzdej čertovi, dudlík
110 nebo se tě odnese do pekla, ale myslím, že to není zdravý. Že efektivní to jako že to má
111 ten, že to má ten účinek, že to dítě prostě v té hrůze mu dudlík odevzdá to tříletý. Ale
112 vlastně není to dobrej způsob, jak s tím zacházet jo že jsou zaplavený nějakou negativní
113 emocií.

114 V: Co podle tebe může dítě prožívat při nechtěném veřejném vystoupení na veřejnosti před
115 Mikulášem, čertem a andělem - jde o cizí postavy zpravidla.

116 A: Hmm no strach, jako určitě strach to maj strach i děti, který jsou prostě fakt už
117 starší a vědí, že to jsou, že to jsou převlečení lidi a stejně mají strach a Hmm no no dost
118 strach a potom jako nějakěj zážitek jako zostuzení, když nejsou schopný prostě udělat
119 to, co se od nich čeká.

120 V: Hmm když jsme u toho strachu tak, řekněme o něm, že to je případný strach. Jakou roli
121 podle tebe hraje ten strach z pohádkových bytostí přímo z Mikuláše přímo z anděla přímo z
122 čerta?

123 **A: Vždyť úplně nerozumím tomu říkáme tomu, co na co se mě ptáš.**

124 V: Já tam potřebuju rozlišit ty strachy z vystoupení, z potrestání, strach z pohádkových
125 bytostí, strach z vystoupení, strach z potrestání -namátkou

126 **A: Já si myslím, nebo já mám takovou fantazii, že tam strach jako z těch pohádkových**
127 **bytostí jako z nějakých omnipotentních jako mocnejch všemocnejch jako bytostí, který**
128 **je můžou jako oddělit od těch rodičů a odnýt někam do někam pryč, že to jako je úplně**
129 **dominantní věc jo, která je prostě potom ochromující, že ten strach z vystoupení**
130 **nemusím mít tolik jako strach z vystoupení jako před lidma, ale to, že mám vlastně**
131 **strach z těch bytostí, který já považuju za nějaký omnipotentní nebo mocný, tak že to**
132 **potom dělá i to, že mám tu úzkost z toho něco říkat.**

133 **A: Nevím, jestli je to odpověď na tvoji otázku.**

134 V: Jo jo, to je úplně úplně skvostný. Děkuju. Je podle tebe odměna během mikulášské nadílky
135 teď mluvím opravdu o té fyzické, nebo aspoň verbálně a velmi často takovýto verbální
136 samotná pochvala můžeme vnímat jako jako odměnu, ale když zůstaneme u těch u tý podoby
137 sladkostí. Platí tak je to dobré, je to efektivní. V rámci výchovy dítěte v rámci dětského
138 vývoje.

139 **A: Tak je je to jako je. Je to jako pozitivní, je to odměna za to, že zvládlo nějakou situaci,**
140 **ale myslím si, že zase jsem u toho, že prostě to samozřejmě je dobrý odměňovat ty děti**
141 **a vystavovat je nějakým situacím, který nějak pro ně jako náročný, ale měli by bejt**
142 **náročný přiměřeně a já jako dospělák jsem schopná tu přiměřenost nějak regulovat,**
143 **kdežto tady vlastně vystavím ty děti nějaký jako nelimitovaný situaci, že tam vlastně**
144 **nevím, co ten co ty ostatní dospělí převlečený za nějaké bytosti můžou udělat? A teď**
145 **jsem se zamotal od něčeho, z čeho jsem vyšla, no to ses to ptal?**

146 V: Jestli to slovní vyznamenání, nebo ta odměna může být pozitivní, může být efektivní.

147 **A: No a že zase jsem od toho, že za mě ty. Ty odměna jo, ale ty rizika prostě**
148 **představujou jako mnohem jako větší riziko pro mě, že se to dá realizovat v nějakých**
149 **nějakým bezpečnějším rámci, než než prostě takhle. No asi toho fakt nejsem příznivec,**
150 **no.**

151 V: Děkuju za tvoji odpověď.

152 V: Jak je tvůj osobní názor - Myslíš si, že mikulášská nadílka může dítě traumatizovat,
153 případně proč?

154 **A: Jo to jo,určitě. No, protože je to právě jako. vystavení toho dítěte nějaký situace,**
155 **která je potencionálně pro něho jako ohrožující. Jo a že moje zkušenost je, že ty rodiče**
156 **nejsou schopný to dobře odhadnout a nějak dobře jako limitovat, aby ta zkušenost pro**
157 **to dítě byla nějak jako bezpečná. Že, že to není prostě pro to dítě jako bezpečný, že ty**
158 **rodiče na to vy možná je to i tou tradicí, že jsou zvyklí, že jim se to taky dělalo, když**
159 **byli malí, že se to takhle prostě předává. Ale že když už se něco takovýho dělo, tak třeba**
160 **pro mě to bylo, když jsem já byla se svejma dětma, tak je to vždycky, že je držím u toho,**
161 **že držím, že to reguluji tím způsobem, že jsme vlastně je to v rámci nějaký jako za mě**
162 **primárně bezpečný situace, že je to dobře kontraktovaný s těma lidma, který tam**
163 **převlečený přijdou, že když se náhodou tam něco děje, tak já prostě to zastavuji a**
164 **říkám, nene čerte, to je hodná holčička, nebudeš nic takovýho děláš, že vlastně dávám**
165 **tomu dítěti ten zážitek, že prostě ho jako nevystavím ničemu, co by bylo jakoby pro**
166 **něho moc a když a vždycky, když můžu z té situace já jako odejít a moje zkušenost je s**
167 **těma rodičema že často fakt chtěli děti vystavujou té situace nějak jako neadekvátně**
168 **moc. Jo a je ve snaze vyždímat z toho třeba to slib čertovi, že něco, že se nebudeš kousat**
169 **nehty.**

170 V: Tys tady naprosto fantasticky nakousla tu tu ideální formu je podle tebe ta forma podle
171 tvé osobní zkušenosti, ideální ten zážitek s mikulášskou nadílkou pro pro dítě a potažmo
172 vlastně i pro rodiče.

173 **A: No jako jako dá se tím projít, protože je to nějaká tradice, která se tady jako děje jo**
174 **a že vlastně možná jako zdravý pro to dítě, aby nějak s tím bylo, jako když už se to děje**
175 **seznamovaný nějakým jako bezpečným způsobem. A to je prostě věc, zodpovědnost**
176 **toho rodiče, aby dobře tu situaci kontaktoval, aby dobře zajišťoval bezpečí tomu dítěti,**
177 **tak přiměřeně tomu, kde to dítě vývojově je.**

178 V: V tom se skrývá i spousta doporučení pro pro rodiče budoucí a nebo i aktuální. Díky. Co
179 může být oporou pro dítě během mikulášské nadílky?

180 **A: No rozhodně rodič, rozhodně rodič no nebo nějaká blízká osoba, když tam ten rodič**
181 **není.**

182 To co si myslím, musí tam jít někdo jako dospělejší, kdo to kotví trochu.

183 V: Forma té ochrany toho zabezpečení, aby to bylo bezpečný?

184 **A: Jo jo, aby to bylo bezpečný**

185 **A: Takže to nějak jako verbalizuju, že to zastavuji, že to dítě nějak jako podporuji v**

186 **tom, aby prostě dobře tou situací prošlo a že když vidím, že to pro něho je prostě těžký,**

187 **takže mu pomáhám, jako umožnit mu poodejít z té situace někam dál. Jo bez toho, aby**

188 **bylo jako to nějak komentováno, že je slabý, nebo že je blbý, nebo něco, že to nezvládá.**

189 V: Opravdu to dítě ochránit.

190 **A: opravdu to dítě ochránit - Jo, to je prostě věc, to je. Primárně jako otázka toho**

191 **bezpečí a limitování toho toho tlaku, kterej na to dítě jde.**

192 V: Já tě poprosím o doporučení pro rodiče jsme teď v situaci, kdy buď dítě 1 z předešlých

193 mikulášských nadílek zažilo jako nepříjemnou buď ohrožující celou tu událost takhle, nebo

194 si ji takhle pamatuje, mohlo zažít jinak, ale pamatuje si jí takhle a jsme v situaci, kdy se blíží

195 datum další mikulášské nadílky, co dělat, jaké je tvé, doporučené?

196 **A: To záleží jak je to starý dítě, jak je schopný tu situaci nějak jakoby verbalizovat a**

197 **jak je jak jak velká zátěž je s tou situací spojená? Jo že vlastně, když to dítě je schopný**

198 **a ochotný se tomu nějakým způsobem znova jako vystavovat, tak tak to udělat jakoby**

199 **hodně bezpečný pro to dítě těma věcma, co jsem řekla, že rozhodně mám, že to není já**

200 **nějakej náhodnej čert a Mikuláš, že to jsou lidi, s kterejma já jsem domluvená a máme**

201 **jasně daný věci, který prostě říkat nebo dělat nesměj jo že rozhodně nejsou podnapilý,**

202 **což se taky moc neděje že jo že prostě, což je jako velký mínus těch situací jo že, že**

203 **sleduju hodně to dítě a snažím se vnímat ty signály, a když je to pro to dítě jako moc,**

204 **tak tu situaci zastavuji. A když je to pro to dítě moc, to znamená, že to i ten zámrz, kdy**

205 **to dítě úplně zamrzne, tak to znamená, že už jsme jako minuli tu to to místo, kde to bylo**

206 **jako dobrý skončit, tak tam určitě končit hned, prostě když to dítě má zámrz, že ztuhne.**

207 **Asi tak, no nevím co by mě k tomu víc napadlo.**

208 V: Perfektní díky. Navazuje zde další otázka. Jak to jak to lze rozpoznat a jak jak

209 rozpoznáváš, že určitá forma té mikulášské nadílky je pro to dítě až moc ohrožující, protože

210 potenciálně traumatizující a to jak tomu zamezit? Ty jsi říkala, že to zastavit?

211 **A: Jo jo jo zastavit to jít z té situace jako pryč. Jo, no rozhodně to dítě je, když se to dítě**

212 **začne chovat nějakým jako jiným způsobem, že brečí, že se třese, že prostě za mě jako**

213 **schovává jo, když je ještě v tom jako aktivní, tak se můžu snažit to nějak, jako když**
214 **když tohle dělá, tak dělám nějaký první kroky k tomu, že jdu dál od těch postav nebo**
215 **nebo říkám jako počkej mikuláši nebo něco takovýho. Tohle je hodná holčička, že**
216 **vlastně nějak verbalizuju to to bezpečí pro to dítě ve chvíli, kdy to dítě úplně ztuhne,**
217 **zamrzne, tak už je to prostě blbě a je dobrý. - to je opravdu už jako šoková reakce**
218 **jiného typu a je dobrý, prostě z toho z té situace jako odejít jo.**

219 V: Jaké služby v České republice by si doporučila pro traumatizované děti mikulášskou
220 nadílku?

221 **A: Myslím si, že úplně jako nějaký nízkoprahový věci jsou fakt jako linky jo, že prostě**
222 **pro toho rodiče, když si zavolám na linku, že jako co co stalo se tohle, co mám dělat,**
223 **takže to je prostě něco, co je úplně rychlý a dostupný. A to jsou lidi, který jsou s**
224 **takovejma situacema v kontaktu a uměj s nimi zacházet. Jo, a pokud je to. A pokud je**
225 **to tak, že to dítě z toho má nějaký výraznější obtíže, nebo se stala fakt nějaká situace,**
226 **která je prostě jakože extrémní? Prostě měla jsem zkušenost právě, že devátáci vzali**
227 **dítě do pytle, odnesli ho na záchod a prostě zavírali ho do kabinky, jo nějakýho**
228 **prvňáka, že to fakt je prostě pro to dítě jako moc a tak potom je to o tom třeba, že někdy**
229 **potřebujou ty rodiče i nějak edukovat a nebo i se pracuje potom s tím dítětem jako**
230 **takovým. Nějak na zpracování té situace a to už je potom otázka ne úplně linky, ale**
231 **nějakýho možná spíš krizového něco takovýho, kde se dá jako ta pomoci najít rychle**
232 **jo, ale to už je prostě věc pro psychologa nebo dětskýho psychologa a klinického**
233 **psychologa. Je to těžký. A že ten dětskej psycholog nebo klinický psycholog tam hrozný**
234 **čekačky jo že, že vlastně to dítě potřebuje tu pomoc nějak rychle a ne za půl roku. No**
235 **tak asi tak. Takže ale třeba my se snažíme, když jsou to jako věci, který jsou nějak**
236 **zatížený jako výrazně situační, tak se snažíme ty děti prostě obsloužit rychle jo na**
237 **nějakých akutních termínech. To je, jak to mají jinde, ale to se snažíme dělat my no.**

238 V: Moc děkuji za rozhovor.

Příloha 3.

Rozhovor s Bertou

rozhovor Berta

v = výzkumník, b = Berta

- 1 V: Tak děkuju, že jste si na mě udělala čas. Na začátek bych vám ráda položila několik
2 otázeko obecně o vaší práci s kým pracujete, pracujete s mladistvými dětmi s dospělými?
- 3 **B: Pracuju jenom s dospělými.**
- 4 V: A v čem spočívá vaše práce?
- 5 **B: Mám soukromou psychoterapeutickou praxi, ale předtím jsem pracovala v krizové
6 intervenci.**
- 7 V: A jak dlouho jste ve své soukromé praxi v tuhle chvíli?
- 8 **B: V tuhle chvíli v soukromé praxi budu takovejch 18 let.No, jinak promovala jsem v
9 roce 95 a s nějakou přestávkou na mateřský jsem vlastně jako v oboru, i když jsem
10 backgroundem psychiatr.**
- 11 V: S čím za Vámi lidé nejvíce chodí.
- 12 **B: No já bych to tak jako nazvala s různými potížemi se životem, který vypadají různě,
13 a protože mám v tuhle chvíli, nebo vlastně po celou dobu placenou soukromou praxi,
14 tak to jsou v naprostý většině lidí, který nějak základně ten život zvládají.**
- 15 V: A dá se říct jako typ klientů, co ty obtíže jak si je můžeme představit?Jaký bejvají rámcově
16 nejčastější, co se tak opakuje?
- 17 **B: No když jste se ptala na typ klientů, tak já hodně pracuji s pomáhajícími profesemi.A
18 ted' už víc výcvikově nebo jako normálně terapeuticky. Takže tam se samozřejmě
19 neustále opakuje, že se přizpůsobují. Potřebám u druhých a je pro ně obtížné dívat se
20 na potřeby vlastní a z toho pak plynou různé potíže, at' už ve smyslu příznaků nebo
21 vztahových obtíží. Další skupinu lidí asi tvoří v tuhle chvíli cizinci. Ty mám prostě ráda.
22 Potom spolupracuji s praktickými lékaři tak, že od nich chodí i úplně běžní klienti,
23 takzvaně z ulice a ponejvíc asi mají různé úzkostné a depresivní příznaky nebo vztahové
24 trable, nebo , Jo takhle tak jakékoliv projevy traumatu třeba.**
- 25 V: Výborně, to je moje další otázka, jestli pracujete, nebo jste třeba dřív pracovala s lidmi,
26 kteří si prošli traumatickou událostí?
- 27 **B: Myslím si, že taková jednoduchá stručná odpověď je ano.**

28 V: Teď se přesunu k mikulášské nadílce. Zeptám se vás na váš názor? Co si myslíte o svátku
29 svatého Mikuláše? To znamená o mikulášské nadílce, která zahrnuje návštěvu čerta anděla a
30 Mikuláše.

31 **B: Musím přiznat, že jsem se nad ní, kdy jako úplně nezamýšlela. Tam, kde jsem se v**
32 **životě pohybovala, tak to hlavní bylo, že se lidi prostě v rámci toho nějak jako potkávali.**
33 **A ta komunita víte já žiju na malém městě se nějak jako tím dávala trochu dohromady.**
34 **Jako že ty děti chodily za svejma známejma nebo známejma rodičů a bylo to vždycky**
35 **úplně všechno přátelský. A všichni to věděli, že No Markétka a že ten čert je její**
36 **bratříček je a tak dále. Takže já jsem se s tím setkala v týhle podobě. No a jako dítě**
37 **prostě občas někdo chodil po ulicích.**

38 V: A promítá se mikulášská nadílka do vaší profese?

39 **B: Jako jediný, jak se promítá, promítala, když si to tak jako projdu je, že občas se**
40 **rodiče ptají, jaký to může mít vliv na na jejich děti a jsou spíš takový jako opatrný v**
41 **tom, takže já si prostě dokážu představit, že zrovna děti, těchhle těch rodičů, co se ptají**
42 **traumatizovaný prostě nebudou.**

43 V: A jaký tedy podle vás může mít mikulášská nadílka na dítě vliv? Třeba jaké vlivy vnímáte
44 jako pozitivní jako negativní?

45 **B: Hmm no v tom pozitivním smyslu si dokážu představit, že když je to vlídný a**
46 **přátelský, že to je účast na nějakým rituálu, kterým vlastně prochází většina těch dětí,**
47 **takže si o tom pak můžou povídat a mají nějaký plus mínus jako podobný zážitky, no.**
48 **Asi je to může nějak dělit, protože ty krásný holčičky jdou za anděly no. Ale to snad ne**
49 **tak vždycky no takže to v tom pozitivním a taky kdy taky záleží fakt na tom**
50 **společenství, kde se to odehrává.**

51 V: Pardon, vy jste zmínila, když se ty děti účastní jako herci těch postav, a ještě když oni
52 jsou jako účastníky z té druhé pozice, to znamená, když někdo chodí za nimi.

53 **B: No, já si to vlastně jako vůbec nedokážu představit. A v životě se to v mým jako okolí**
54 **ani nevyskytlo, že by jako čert a Mikuláš přišel někdo neznámej. Vždycky bylo jasný,**
55 **že to je už já nevím zmiňovaná Markétka od susedství, nebo že moje děti šly k našim**
56 **sousedům a naopak, vždycky to bylo jako dobře rozpoznat.**

57 **B: No, takže jak zněla otázka?**

58 A: Jo tak i tady s tím rozumím. To je asi důležitý zmínit, ale v kontextu tady toho, a když to
59 dítě zažívá mikulášskou nadílku z pozice toho, kdo tam jakoby stavěnej, teda té trojici té
60 návštěvě, tak jaký to může mít na něj jako pozitivní dopad? Co mu to může přinést? a potom
61 a na druhu stranu. V čem vidíte nějaké nástrahy?

62 **B: Jsem nikdy nezažila, že by ty čerti byli opravdu zlí a snášeli jo, ale například já si**
63 **vzpomínám, že**

64 **my jsme našim dětem dávali punčochu za okno dlouhý léta, i když byli jako už velký,**
65 **asi věděli, že to tam nenosí Mikuláš. A můžu mluvit o vás, no a vždycky se mi tam dávali**
66 **ovoce čokolády a pak jsme jim tam měli ve zvyku dávat vždycky 1 bramboru nebo**
67 **neměli jsme uhlí tak fakt 1 bramboru. Úplně tak a bylo to opravdu 1 brambora versus**
68 **asi 50 kusů něčeho a mělo to bejt vyjádření toho, že jsou vlastně moc hodní a občas**
69 **úplně normálně zazlobí, ale on ji opravdu z toho byli někdy i docela nešťastný, takže**
70 **pak jsme tam z 1 brambory versus 50 čokolád a pomerančů, takže pak jsme tam ty**
71 **brambory prostě přestala dávat. Já tím asi chci říct, že prostě člověk neví úplně, co se**
72 **jako děje v hlavách těch dětí a i když to může jako působit vlídně a mít jako vlídný**
73 **motivace, ale přece jen to fakt člověk neví. A teď mluvím o tom, když je to vlídný a ne**
74 **jako výchovný no. Jo, takže já si vlastně jako dokážu i představit, jako že to může**
75 **vyvolat i něco blbého, zvlášť když to dítě má nějaké strachy za sebou a blbý věci za**
76 **sebou.**

77 V: A setkala jste se ve svojí praxi s někým, kdo přišel s tím, že má nějakou nepříjemnou
78 zkušenost z mikulášské nadílky? Říkáte, že pracujete s dospělými, ale jestli se u vás tohle
79 téma někdy objevilo, ať už jako zakázka, nebo potom třeba vyplynulo v té práci v kontextu
80 jako dalších věcí?

81 **B: Vlastně si to nepamatuju, a tak přece jenom pracuju už jako dost dlouho, ale**
82 **rozhodně tam nemám na to nějakou významnou vzpomínku. Nebo nebylo to jako**
83 **statisticky význam. Prostě teď si nevzpomínám, omlouvám se.**

84 V: No to je ještě v pořádku.

85 V: A je podle vás strašení čertem, Mikulášem nebo andělem dobré nebo efektivní?

86 **B: Ne já si nemyslím, že to je efektivní ani si nemyslím že to je dobré.**

87 V: A co podle vás může dítě prožívat při takovým nechtěným veřejným vystoupení před
88 Mikulášem čertem a andělem, když se recitují básničky písničky?

89 **B: Já si myslím, že děti, které rády recitují, tak jsou v pohodě a pak vždycky budou**
90 **děti, které jsou ze své podstaty řekněme zdrženlivější. A není to vůbec nic divného,**
91 **akorát ono to pro ně bude složitý. Takže když je někdo, jako bude na ně moc tlačit, no**
92 **tak z toho asi můžou něco odnýt no jako jakýkoliv jiný vystoupení.**

93 V: A jakou roli podle vás hraje případný strach z těch pohádkových bytostí? Myslím postavy
94 Mikuláše a anděla ve výchově?

95 **B: Tohle já si opravdu nedokážu představit, abyste se asi měli zeptat těch dětí.**

96 V: A z pozice rodiče nebo člověka, který se setkává s klienty?

97 **B: Z pozice rodiče já prostě doufám, že moje děti nikdy strach z čerta jako neměly. No**
98 **ale vlastně jsem se jich neptala.**

99 V: A z druhé strany je podle vás odměna během té mikulášské nadílky v podobě buď do
100 sladkostí nebo slovního vyznamenání dobrá nebo efektivní?

101 **B: No efektivně, já si prostě myslím, že děti mají rádi něco dobrého, tak se asi fakt**
102 **nezlobí, když něco od Mikuláše dostanou. Jak moc to berou vážně, to je fakt asi otázka**
103 **na ty děti jako používat to jako výchovný prostředek to vlastně by mě asi nenapadlo.**

104 V: A jaký je váš osobní názor? Myslíte si, že mikulášská nadílka může dítě traumatizovat?

105 **B: Já si dokážu představit, že když je to blbým způsobem, a to dítě už má něco jako za**
106 **sebou, v tomhleto slova smyslu, tak asi jo. Ale jako taková si myslím, že ne. Podle mě**
107 **už to dítě musí mít naloženo, aby to něco udělalo. Což platí pro řadu dětí? Určitě.**

108 V: A tím něco naloženo máte na mysli něco konkrétního?

109 **B: No nějakou předchozí traumatizaci tím myslím.**

110 V: Jako třeba?

111 **B: Bití a tyhle věci.**

112 V: A jaká je podle vás ideální forma Mikulášské nadílky tak, aby dítě nezakrývalo strach a
113 nejistotu? Co tam jsou pro vás nějaké důležité body, aby se dítě cítilo jako předtím.

114 **B: Já bych řekla, že asi dobrý se s tím dítětem opravdu bavit, jak to bere a jestli letos**
115 **to bylo v pohodě a co tam nebylo v pohodě, protože děti jsou různé.**

116 V: A co byste doporučila rodičům, u nichž jejich dítě už nějakou mikulášskou nadílku zažilo
117 jako nepříjemnou nebo ohrožující událost a pamatuje si jí tak a blíží se datum další
118 mikulášské nadílky?

119 **B: No asi bych se jim doporučila zeptat se toho dítěte, jak si to představuje, nebo jestli**
120 **si to vůbec představuje. Jestli to letos chce, nebo jak to chce.**

121 V: A jak lze podle vás rozpoznat, že určitá forma mikulášské nadílky je už pro dítě ohrožující
122 potenciálně traumatizující? A jak se dá tady tomu zamezit, aby k téhle formě došlo.

123 **B: Já bych řekla, že to dítě se jako začne okolo toho chovat trochu jinak. No že v**
124 **závislosti na věku to prostě nemusí jako vůbec pojmenovat, ale něco většinou okolo toho**
125 **udělá, že to, že to k tomu patří, no.**

126 V: Jak to třeba může vypadat? Jako v tu chvíli?

127 **B: Třeba se zapomenout a přijít do pozdě do školy, když má bejt ve škole nadílka nebo**
128 **může bolet břicho, nebo může mít takovýhle roztodivný projevy, který většinou**
129 **nebejvají.**

130 V: A na závěr otázka, jaké služby byste v České republice doporučila pro traumatizované
131 děti, případně tedy a ve vaší práci pro dospělé s takovou zkušeností?

132 **B: Tak pro dospělé. Určitě existují 2 krizová, no existuje síť krizových center, pokud**
133 **jde o to akutní traumatizaci a většinou tam mají i databázi terapeutů, kam lidi jdou**
134 **posílat na tu další péči. A co se týká dětí, tak to bych se asi obrátila na nějaká dětská**
135 **krizová centra, aby poradili kam poslat.**

136 V: V případě tedy nějaké už traumatizace před delší dobou?

137 **B: A teď se ptáte na děti nebo na dospělé?**

138 V: Primárně na děti a popřípadě i na dospělé.

139 **B: Asi platí totéž, jáse úplně neorientuju v té síti pro děti, takže abych se nejspíš jako**
140 **radila se svými kolegy, kteří s dětmi pracují a taky to takhle dělávám, když se na mě**
141 **někdo obrátí.**

142 V: Děkuju moc za rozhovor.

Příloha 4.

Rozhovor s Cecílií

Rozhovor Cecílie

V = výzkumník, C = Cecíli

- 1 A: Krásné, dobré odpoledne paní doktorko. Mnohokrát děkuji, že jste si na mě našla čas.
2 Pokud souhlasíte? Tak tento rozhovor bude nahráván.
- 3 **C: Souhlasím**
- 4 A: děkuji, já bych se vás na úvod rád zeptal, jestli jste pracovala a nebo nyní pracujete s
5 mladistvými, dětmi a nebo nebo dospělými.
- 6 **C: Tak moje klientela já nejsem úplně zaměřená na dětskou terapii. S dětmi se**
7 **setkávám pouze pouze při rodinné terapii, s mladistvými pracuju, pracuju s nimi ráda**
8 **a převážná část mé klientely jsou dospělí mladí dospělí střední dospělí, ale i senioři.**
- 9 A: V čem spočívá vaše vaše práce?
- 10 **C: Tak moje práce spočívá v práci s klienty terapeutickým procesem. Práce hmmm kdy**
11 **přicházejí klienti se svými tématy a pracujeme na nich, ať je to seberozvojový a nebo s**
12 **tématem traumatu, krize. A podobně.**
- 13 A: Jak dlouho jí děláte?
- 14 **C: No letos to bude 13 rok.**
- 15 A: S čím za vámi lidé nejvíce chodí?
- 16 **C: Tak, řekla bych, že největší zastoupení, kdy přicházejí moji klienti, jsou krizové**
17 **situace, který prožívají, ať se to týká ztráta ztrátových věcí jako buď úmrtí, rozvodu.**
18 **A při rodinné terapii se jedná o nějakých nějaký nesoulad s dětmi si něco děje ve škole**
19 **a zároveň je vidět, že se něco děje i v té rodině. A často klienti přicházejí s tím, že se jim**
20 **něco děje a nevědí co a potřebují se na to podívat, opakuje se jim nějaký vzorec, který**
21 **už nějak chtějí zastavit?**
- 22 A: Pracovala jste paní doktorko s lidmi, kteří zažili traumatickou událost?
- 23 **C: Řekla bych, že z 90% pracuji s lidmi, kteří zažili traumatickou událost.**
- 24 A: Co si vy osobně myslíte o svátku svatého Mikuláše? Když říkáme mikulášskou nadílku,
25 myslíme tím návštěvu tří pohádkových postav Mikuláše čerta i anděla alespoň dvou z nich.
- 26 **C: Já si osobně myslím, já si myslím, že je to moc hezkej svátek, pokud bychom se dívali**
27 **i na nějakou historii tohoto svátku, ale to, co možná Adame, kam míříte, je to, co se**
28 **děje dětem, když jsou strašení čerty a to, co se tam může dít s dětmi při návštěvě čerta**

29 Mikuláše a anděla. A tak o tom já si nemyslím nic dobrého a myslím si, že je to něco
30 kdy může být svátek svatého Mikuláše zahaleným tajemstvím. Nějakým tématem toho,
31 že se objeví nějaký dárek za oknem, ale něco, co by nemělo fungovat jako strašení dětí,
32 přijde čert vezmu si tě do pekla, tam si myslím, že na psychiku dítěte není úplně ideální.

33 A: Jak se mikulášská nadílka promítá ve vaší profesi?

34 C: No nechodí k nám čert Mikuláš ani anděl, když zrovna vyjde tento svátek na den,
35 kdy pracuji s klienty, ale rozhodně není to téma, s kterým by přicházeli primárně
36 klienti, ale když se dostáváme do jejich historie, tak často tam zmiňují strach kolem
37 toho, když je rodiče strašili čerty, ne tak úplně tou mikulášskou nadílkou samo o sobě
38 to už nějak zvládli nebo to mají zpracovaný, ale to, co bylo před a po - to strašení.

39 A: Vy jste paní doktorko nádherně nakousla další otázku. Jaký podle vás může mít
40 mikulášská nadílka vliv na dítě a mohla byste mít tyto vlivy rozdělit na pozitivní a negativní
41 pro dítě?

42 C: Myslím, že nějaká nějakou funkci jemného strachu a očekávání by mohlo být v
43 pořádku. Otázka zní, jak moc? Jak moc rodiče používají strašení čertem nebo
44 Mikulášem? Jaký je mocenský nástroj toho, když dítě takzvaně zlobí. Já si totiž nejsem
45 jistá, jestli děti zloběj. Já si myslím, že zlobení je nějaká reakce na něco, v čem jsou děti
46 nespokojené a říkají si o nějakou pozornost? To co je tam to negativní? Je vlastně
47 nějaká nadpřirozená bytost, která může ublížit a děti mají tak velikou fantazii, že pak
48 tohle stáhnout, aby neměli děsy, aby se nebáli pak usnout, aby neměli strach. Tak to si
49 myslím, že není úplně pozitivní.

50 A: Když se posuneme dál. Jak ve vaší praxi probíhá proces práce konkrétně s dítětem, které
51 zažilo negativně mikulášskou nadílku a nebo které si takhle? Tu mikulášskou nadílku
52 pamatuje jako negativní zkušenost.

53 C: Ale je trochu rozdíl, když to pojmenovává člověk, který je dospělý a má tu
54 historickou mapu. Vzpomínky na negativní zkušenost s mikulášskou nadílkou a něco
55 jiného je, když přímo tady a teď v tý pracovní rodiče říkají, přestaň zlobit nebo si tě
56 odnese čert, když máme ten kdy můžeme vidět přímý proces toho, co se s tím dítětem
57 děje, buď to slyší, reaguje na to, nebo na to už nereaguje a je to nějaká planá výhružka.
58 To, co se tam dělo a to mám jeden příklad, kdy mi mladý muž vyprávěl za mě dost
59 traumatický příběh o tom, kdy rodiče pomáhali čertovi ho nacpat do pytle v jeho 6

60 letech a čert ho odnášel. A to je něco, kdy na něm zanechalo reakce na zazvonění - měl
61 to propojený s tím, když zazvonil zvonek, tak vlastně se s tím začala spouštět úzkost,
62 úzkost, úzkostná porucha, počůrával se zadržování řeči. A to už bych řekla, že to bylo
63 dost přes čáru, co ty rodiče udělali.

64 A: Je podle vás strašení čertem, Mikulášem či andělem dobré či efektivní?

65 C: Já si myslím, že žádný strašení není dobré ani efektivní.

66 A: Děkuji, co podle vás může dítě prožívat při nechtěném veřejném vystoupení na veřejnosti
67 před Mikulášem, čertem a andělem?

68 C: Když si to představím, co to dítě musí zažívat, je vlastně by se dalo říct, kdybychom
69 se dívali na to, co lidé pojmenovávají, když měli jako děti vystoupit v základní
70 umělecké škole, jak umějí hrát na klavír nebo na flétnu, jak prožívali stres, nejistotu a
71 teď dokonce před nějakou maskou mají říkat básničku, vystoupit, aby si za to zasloužili
72 nějakou dobrůtku. Jo je to něco, co to dítě může zažívat jako velkou nejistotu, strach,
73 úzkost a vystavení se pozorováním ostatních. Ne, nejsem si úplně jistá, jestli bych svým
74 dětem tohle udělala, jestli byh takhle svoje děti k tomu vystavila.

75 A: Jakou roli podle vás hraje případný strach z pohádkových bytostí? Čerta Mikuláše a anděla
76 ve výchově obecně?

77 C: Myslím si, že pohádkový bytosti mají svoje místo. Obecně pohádky mají velmi
78 důležitý výchovný potenciál o tom, že něco se děje, je tam nějaká negativní postava, ale
79 dobře to dopadne. Já potřebuju mít zážitek toho, že to dobře dopadne, ale je tam ta
80 postava vlastně něco ukazuje něco, co se v tom světě tady děje běžně, ale v té pohádkové
81 formě k tomu ty děti dostávají ten výchovný podtext. Kdybychom se dívali na čerta
82 Mikuláše a anděla, tak bychom se mohli dívat na to, že je dobro a zlo a že je to dobro,
83 má být ten Mikuláš s andělem a to zlo by měl být ten čert. Ale pak už se díváme i dál,
84 na to existuje peklo, existuje nebe děti mají všetečný otázky kolem toho a pak je ale
85 dobrý, aby rodiče uměli odpovědět na to, jestli je peklo a budeme děti strašit peklem,
86 když budou zlobit, dostanou se do pekla, když budou hodní, dostanou se do nebe.
87 **Otázka dětí je a kdy?**

88 A: A já bych se nyní rád zaměřil na odměnu během mikulášské nadílky. Vnímáte jí tu podobu
89 sladkosti či slovního vyznamenání jako dobré či efektivní.

90 **C: A vy už to v té otázce říkáte. Pokud je to mikulášská nadílka, tak by měli mít něco**
91 **naděleno a je to pokud známe historický kontext svatého Mikuláše je ten, který chodil**
92 **od rodiny k rodinám a obdarovával. Mikuláš byl ten, který nosil dary. A tohle je něco,**
93 **co? Máme tady nějakou nějakou historii naší, že by děti měly najít punčochu a v ní**
94 **nějakou dobrůtku, ale ne, že si to zasloužej, že obdarujeme, protože to je dárek toho**
95 **svatého Mikuláše. Ale ne to, že si to zasloužím, když řeknou nějakou básničku. Možná**
96 **je to dobrý se dívat na to, jestli se děti učej básničku pro radost a nebo pro to, aby za to**
97 **něco dostali.**

98 A: Jaký je váš osobní názor na mikulášskou nadílku. Jinak omlouvám se myslíte si, že
99 mikulášská nadílka může dítě traumatizovat? A proč?

100 **C: No myslím si, že rozhodně může mikulášská nadílka traumatizovat dítě, ale není to**
101 **mikulášská nadílka, pokud je to nadílka, to, že dostane dárky nebo nějak ovoce nějaký**
102 **dobrůtky, tak tam bych si úplně netroufla říct, že by to dítě traumatizovalo. Co je může**
103 **traumatizovat je, když vlastně do bezpečí jeho prostoru domácího je vpuštěn čert nebo**
104 **i Mikuláš, možná i ten anděl může být někdy zátěžový, takže je to to, co bych**
105 **doporučila, aby vlastně ty tyhle bytosti vůbec nepřekročily práh domova, aby ty rodiče**
106 **ochránili to prostředí, kde je to bezpečný. Takže pokud nějak chtějí čerta s Mikulášem**
107 **andělem dítěti ukázat, tak mělo by to bejt v dobré vzdálenosti držet dítě, vysvětlovat**
108 **mu to a nebo se tomu v určitém věku ještě vyhnout. Takže ano, myslím si, že návštěva**
109 **Mikuláše anděla i čerta může být pro úzkostnější děti velmi traumatizující.**

110 A: Jaká je podle vás ideální forma? Mikulášské nadílky, aby dítě nezažilo strach a nejistotu?

111 **C: Já se nějak tady ještě potřebuju nějak dobře vrátit k tomu nebo nějak dobře**
112 **porozumět tomu, že mikulášskou nadílkou vy už říkáte návštěvu Mikuláše čerta a**
113 **Anděla, takže to už je ta nadílka?**

114 A: Ano

115 **C: A vaše otázka byla, co si o tom myslím?**

116 A: Jaká je podle vás ideální forma této nadílky této návštěvy pohádkových bytostí?

117 **C: Myslím si, že hezkou formou může bejt vlastně nějakou historickou kontext říct**
118 **dětem, proč se to tak dělá, proč to tak je? Rozhodně bych, jak už jsem říkala předtím,**
119 **nedovolila, aby Mikuláš čert a anděl vstoupili do bytu, ale aby se na ně děti mohly jít**
120 **podívat. Tady bych byla opatrná i rejem čertů, kde jsou ty masky tak hrůzostrašný, že**

121 bych řekla, že se bojí často i dospělí a ta fantazie dětí - Myslím, že nejsme schopni to
122 ukočírovat potom. Bála bych se a rozhodně bych dávala stopku tomu, aby se Mikuláš
123 objevil ve školce, když tam nejsou rodiče. Myslím, že to může bejt nějak zátěžový pro.
124 A co bych doporučila hodně o tom s dětma mluvit, nestrašit je. Je to něco, na co by se
125 mohli těšit a že to je dobro a zlo, že to je vidět to dobré a to zlý, aby tomu porozuměly,
126 že takhle spolu chodí a že i jsme dobrý, ale jsme i uvnitř někde zlí, ale můžeme s tím
127 pracovat.

128 A: Hezky. Jak podle Vás může být člověk oporou pro dítě během mikulášské nadílky?

129 C: Každé dítě potřebuje jinou oporu. Myslím, že bychom se taky na to mohli dívat
130 individuálně, ale u malých dětí kdykoliv se objeví strach plno rodičů to dělá
131 automaticky přirozeně dítě vezme do náruče chlácholí ho, zastavuje tu příčinu toho
132 strachu, takže to není jenom o tom, co by ten rodič měl udělat, aby byl dobrou
133 podporou, myslím, že plno rodičů to automaticky dělá, ale nemělo by, co by neměl
134 udělat je: Bylo to tak, že já jsem to vydržel a bylo to dobrý, teď je, že mě dobrej chlap.
135 Musím to vydržet, že ta podpora je v pořádku, jestli máš strach tak pojďme o tom
136 mluvit. Já tě tady ochráním a zastavím to, aby sem nikdo nešel a jsem tak silnej tak
137 silná, že mám takovou moc to zastavit.

138 A: Nyní situace. Představte si, že je dítě, které zažilo jednu z mikulášských nadílek v
139 minulosti negativně má negativní pocity spojené právě s mikulášskou nadílkou. Jaké je vaše
140 doporučení pro rodiče nebo opatrovníky? Když je situace, kdy se blíží další datum
141 mikulášské nadílky.

142 C: No tady mluvíme teď o dvou různých věcech. Pokud máme dítě, který zažilo
143 negativní zkušenost s mikulášskou nadílkou a nebylo to zapříčiněno rodičema to
144 znamená, že někde nadílku potkal. Stalo se to ve školce, nebo byli u babičky a nebyly v
145 nějaký ochraně, tak je to něco, kde ty rodiče automaticky tohle zastaví a dítě Mikulášem
146 ani čertem nestraší. Pokud to ale dítě zažilo s tím, že rodiče byli podpurný v tom, aby
147 Mikuláš s čertem strašili dítě tak se obávám, že ty rodiče to udělají znova. Takže pokud
148 bych viděla takovýhle rodiče, něco by se dělo, tak bych je podpořila - nepouštějte
149 Mikuláše s čertem. Mluvte o tom, že prostředí je bezpečný, že nikdy nedopustíte tomu,
150 aby čert s Mikulášem přestoupili práh a to, že oni - rodiče - mají velkou moc, tam už se
151 to nestane, aby dítě odnesl čert.

152 A: Jak rozpoznat na obecné rovině nebo jak vy rozpoznáváte, že ta daná forma je pro dítě už
153 moc strašidelná. Už moc zátěžová už moc traumatizující.

154 **C: A zase jsme na té rovině na tom individuálním pozorování. Nelze to říct obecně se o**
155 **děti, kteří začnou křičet na první dobrou, začnou plakat a jsou děti, který zamrznou.**
156 **To znamená, že ztuhnou a že ten jejich obranný systém je přetížený. Zároveň je to i**
157 **něco, čemu oni se bráněj, takže zamrznou a nejsou schopný vlastně nějak žádný**
158 **aktivace. Tak u těchto dětí bych byla velmi opatrná. S těma bych pracovala tak, aby tu**
159 **svoji emoci takzvaně mohli rozmrznout, a tu svoji emoci pustit. Myslím, že pokud je**
160 **rodič pozorný nebo i pečovatel, tak velmi dobře pozná, kdy už je to za čarou pro to dítě.**
161 **Že každý dítě vykazuje svoje specifický známky, když má strach.**

162 A: Super a úplně na závěr. Paní doktorko. Jaké služby byste v České republice doporučila
163 pro traumatizované dítě?

164 **C: Tak rozhodně je to nějaká psychoterapeutická podpora dítěte. Kupodivu i malý děti**
165 **si můžou zavolat na linku bezpečí, poptat se, co se jim to tam děje a říct, že čeho se bojí.**
166 **Nějaký podpůrný mateřský centra, kde vlastně nad různějma besedami s dětskejma**
167 **psychologama mluví o tématu a tady bych někdy využila i strýčka googla, kde je mnoho**
168 **článků, bylo napsáno o tom, proč děti nestrašit čertem a Mikulášem.**

169 A: Mnohokrát děkuji.

170 **A: Doktorka, taky vám děkuju, mějte se, hezky, ať vám to dobře dopadne.**

171 C: Děkuju nashledanou.

Příloha 5.

Rozhovor s Dominikou

Rozhovor Dominika

V = výzkumník, D = Dominika

1 V: Pro jistotu nahrávají dva přístroje s vaším svolením. Je to pro vás v pořádku?

2 **D: Je to v pořádku.**

3 V: Mokrát mokrát děkuju, já bych se v první řadě rád zeptal pracujete s mladistvými
4 dětmi a nebo dospělými?

5 V: V jakém poměru?

6 **D: V současný chvíli asi víc dospělejch, nebo asi stejně dospělejch jako**
7 **dospívajících. Takovejch těch jako 13 až 18 a trošku míň dětí. Ale v předchozích**
8 **letech to bylo víc malejch dětí, protože jsem pracovala ještě na jiném pracovišti, kde**
9 **vlastně chodilo hodně dětí, školkových a prvostupňových.**

10 V: V čem spočívá vaše práce?

11 **D: Já jsem klinický psycholog a hlavně dělám teda v současný chvíli psychoterapii,**
12 **diagnostiku ani tak moc ne a mám to rozdělený ted'ka na dvou částech, že jsem ve**
13 **zdravotnickém zařízení, kde teda s dospělejma děláme ketaminem asistovanou**
14 **psychoterapii jako jeden balík a pak tam máme ještě sekci právě psychoterapie dětí**
15 **a dospívajících vlastně dětí od 6 let a pak mám soukromou praxi, kde pracuji s**
16 **dospělejma a právě i s menšíma dětma a s těma středníma dětma.**

17 V: Jak dlouho tyto činnosti vykonáváte?

18 **D: To já musím spočítat já myslím, že jsem skončila psychologii 2015, takže**
19 **nějakých 8 - 9 let. Třeba něco takovýho, no.**

20 V: S čím za vámi lidé nejvíce chodí?

21 **D: A mám to cílit už ted'ka na ty děti a nebo i ty dospělý vás zajímají?**

22 V: I ty dospělý.

23 **D: Ty dospělý jo, tak tak je tam jenom asistovaná psychoterapie. Ta má poměrně**
24 **jasný indikační kritéria, kde to je deprese jako syndrom v různých diagnostických**
25 **jednotkách, úzkostný gat OCD PTSD. No to jsou vlastně hlavní ty jako indikační**
26 **okruhy pro tu ketaminem asistovanou psychoterapii. A co se týká tý běžný**
27 **psychoterapie, tak to jsou často právě lidi jako jako úzkostně depresivní, depresivní**
28 **případně s nějakým jako vývojovým traumatem, těch je dost. A utěch dospívajících**
29 **hodně právě takový ty propady nálady, úzkosti, sociální úzkost, častá.**

30 Disharmonický vývoj ve směru k hraničnímu. Toto toho je dost nějaká
31 problematika škodlivého užívání látek taky jako toho není úplně moc, ale setkávám
32 se s tím i u těch menších dětí, fakt u těch jako školáčků, tak to byly hodně dětí s
33 neurózou, se separační úzkostí, potom ty starší možný jako specifický fobie
34 dětský. Nebo nějaký jako výchovný, takový nějaký neovladatelný vzteky? Tak a pak
35 nějaký trable v rodině, prostě když je náročněj rozvod, rozchod rodičů na ty děti to
36 tak nějak dopadá.

37 V: Pracovala jste nebo pracujete s lidmi na na obecní úrovni, ať už dětmi, dospívajícími
38 nebo dospělými, kteří zažili traumatickou událost?

39 **D: Jo.**

40 V: Co si myslíte na obecní úrovni o svátku svatého Mikuláše? Ještě předtím, když mluvím
41 o mikulášské nadílce, tak myslím všechny 3 pohádkové bytosti o mikulášovi andělovi a
42 čertovi, o té návštěvě těchto tří postav.

43 **D: Mně přijde, že hodně záleží na tom, jak to konkrétní rodina pojímá vlastně ten**
44 **svátek. Můžou spadat do toho těšení se na Vánoce do nějaký tý jako atmosféry**
45 **adventní, tak tam už to je nějaký jako předznamenání. Jo a taky hodně záleží na**
46 **tom, jaký vztahy v tý rodině jsou, co zrovna rodina řeší. Jaká a hodně to souvisí, a**
47 **hodně to souvisí s bezpečím a s ochranou vlastně nějak v tý rodině. Já s nějakejma**
48 **bezpečnejma vazbama dětí na rodinu a pak vlastně to může bejt hezkej svátek. Kde**
49 **je fajn se jít na něco podívat a dostat čokoládu a taky to může bejt zdroj stresu a**
50 **potíží jo.**

51 V: Jak se mikulášská nadílka jako taková promítá ve vaší profesi.

52 **D: Když se blíží Vánoce, tak to je téma, který se objevuje i u rodin, který třeba**
53 **chodili s jinejma s jinejma věcma. A právě různý jako úzkosti, obavy tak je to**
54 **myslím, že to hodně pojí k tomu předškolnímu a hlavně předškolnímu věku. Asi**
55 **jakoby vyrovnávání se tady s tou s tou situací. Že se děti bojejí nebo že už mi jakoby**
56 **těžkou zkušenost z minula a to bání se je buď často teda čerta, že jo, protože ty mají**
57 **nějakou tu trestající úlohu, nebo jsou takhle představováni s Mikulášem jako někdo,**
58 **kdo ví a kdo vidí, což taky pro děti může bejt těžký jo, že je někdo, kdo na mě ví**
59 **věci, který bych nejradši, aby nikdo jako nevěděl. Některý rodiče tohle posilujou.**
60 **Pak je tam ještě složka mikulášských nadílek a besídek ve školách, kde je potřeba**
61 **říct básničku, a to u dětí, které mají větší sklon k úzkosti. A k tomu mít úzkost, když**
62 **jsou v nějaké situaci, kde mají performovat ještě před jinýma dětma a ještě před**
63 **Mikulášem, tak to už je na mě moc a fakt mají trému a neřeknou básničku, kterou**

64 jsou schopni říct na sucho. Tak tam je ještě jako tahle složka. No a vlastně co mi
65 přijde z toho rodičovského pohledu a to mi vadí, že rodiče ve své místy bezmoci mají
66 tendence se odvolávat na tyhlevyšší síly, že když už jako nevím co, tak po straším
67 čertem tak postraším Mikulášem postraším, že Ježíšek nedonese dárky. A to si
68 myslím, že fakt není fér a že to je jako věc ke který bychom jako rodiče a vychovatelé
69 nějak neměli šahat.

70 V: Jaký podle vás může mít mikulášská nadílka vliv na dítě? Já se ptám na vlivy a prosím
71 o rozdělení těch vlivů, které vnímáte jako pozitivní a které vnímáte jako negativní?

72 **D: No jako fakt negativní miříjde to, když se příliš straší, a když to dítě se fakt cítí**
73 **na tu situaci samo a bez podpory. Pozitivní může bejt, když to dítě vlastně trénuje**
74 **odvahu a má tam dobrej, bezpečnej prostor a podporu od těch rodičů. Jo že když**
75 **cejtím, že mám někoho, o koho se můžu opřít, kdo mě chytne za ruku a já to zvládnou,**
76 **tak to je růstový moment, jo, když se normálně bojím tmy a s tátou za ruku se jdu**
77 **podívat na čerta a třeba ho trochu zatahám za ocas a udělám si z něj legraci, tak je**
78 **to dobrý. Ale když mi tam ten rodič vyšoupne a já v něm nemám oporu, tak to může**
79 **bejt traumatizující jako řekněme trauma s malým t. Jo, který pak vlastně, no hodně**
80 **to nasedá na to, jak vůbec je to dítě podporovaný a chráněný. A na sycení tady těch**
81 **potřeb vlastně v tý rodině, takže na tom Mikulášovi a čertovi se to může nějak**
82 **zobrazit a promítnout.**

83 V: Děkuji, jak probíhá ve vaší praxi proces práce s dítětem, které zažilo negativně
84 mikulášskou nadílku a nebo má takový pocit?

85 **D: Pardon my ještě pardon, ještě mě napadlo k tomu minulýmu ještě tenhle kousek.**
86 **Že je to taky o nějaký důvěře s rodičema a oo zacházení jako kouzlo Vánoc lomeno**
87 **lžou mi jo takový to, že se dělá, že to je jako pravda a teď ty děti si často začnou**
88 **všímat, starší předškoláci,že ten Mikuláš vypadá trochu jako můj děda jo, nebo že**
89 **vlastně ty fousy jsou asi spíš jako vatový. A jak to teda jako je? A jak vlastně a že**
90 **tohle je křehkej moment v tomto ustát, že vlastně spolu hrajeme hru, která může**
91 **bejt hezká. A neztratit tu důvěru, že tomu dítěti vlastně lžeme, což si v nějaký**
92 **moment můžou vyložit, zvlášť když to používáme jako nátlakovou techniku,**
93 **abychom ho přinutili bejt hodný jo. Jo a že tohle tohle je moment, kterej chci nějakaj**
94 **rodičovskej um mi přijde, no aby je jako tahle, tenhle přechod byl v tom nějak dobře**
95 **zvládnutý, tak.**

96 V: Já se vrátím k těm pacientům a klientům v dětském věku. Jak probíhá ten proces práce
97 sSS nimi?

98 **D: Ono hodně záleží na tom, jak starý to dítě je, protože prostě máme fakt jiný**
99 **možnosti u předškoláka u školáka, u dospívajícího. A taky záleží co to je za typ**
100 **traumatizace. Jo jestli to je jako kumulovaný trauma s malým t, nebo jestli takový**
101 **ty jako přestupování hranic, třeba i tím, že se v rodině křičí, že tam je nějaká míra**
102 **násilí, který ale třeba není tak úplně patrný navenek anebo jestli to je fakt**
103 **traumatická událost, která buduje se fakt jako zakládat PTSD ve smyslu, že se**
104 **prolomí do života velmi nestandardní situace, na kterou nejsme stavěni. Ale v zásadě**
105 **jde o to, že s tím dítětem budujeme pocit bezpečí nějakýho jako dobře drženého**
106 **rámce. A aby postupně mohlo se začít zklidňovat i na té tělesné rovině, děláme**
107 **různý relaxace. Když to jde, děláme imaginaci, hledáme bezpečný pocity v těle**
108 **napojení se na tělo. Hodně pracuju s terapeutickým pískovištěm, jakoby ve smyslu**
109 **sandtray. Přesně tam si dají stavět různý bezpečný místa, hledat nějaký momenty,**
110 **síly, možnost, kde se můžu bránit a taky pracujeme s rodičema, kde vlastně aby oni**
111 **rozuměli, co se tomu dítěti děje či to, co navenek vypadá třeba jako zlobení nebo**
112 **nespolupráce, tak fakt může být situace zamrznutí. Snažíme se na mapovat taky**
113 **triggery, který to dítě startujou vlastně do té jako silně úzkostný reakce. A jak**
114 **vlastně ten rodič může pomoci se zklidněním tomu dítěti v tu chvíli, kdy se dostává**
115 **do té do té úzkostné reakce. A hledáme zdroje. Jo, jak zdroje v rodině, tak zdroje v**
116 **tom dítěti, kde vlastně se může o sebe opřít, opřít o ty lidi kolem? A mít možnost**
117 **nějak jednat jo, protože trauma dělá to, že nejsem schopná jednat a většinou**
118 **zamrzám. A to, že najednou mám nějakou sílu a můžu vykročit a můžu se vymezit.**
119 **Nebo říct, že něco chci nebo nechci, tak to už jsou ty jako další další kusy práce, jo.**
120 **V: Myslíte si, že strašení a nejenom čertem, ale i andělem a Mikulášem je dobré potažmo**
121 **efektivní?**

122 **D: Já nevím co myslíte slovem efektivního? Ono to v tu chvíli může pomoci. Jo**
123 **vyčisti si zuby, nebo tě prostě sebere čert jo tak dítě sklapne uši a jde si vyčistit zuby.**
124 **Ale nemyslím si, že to je ten efekt, kterýho chci jako rodič dost docilovat že pod**
125 **pohrůzkou něčeho, co je jako příliš intenzivní, příliš silný, nad čím není kontrola,**
126 **přinutím někoho dělat něco, co se mu nechce. Jo mám pocit, to je trochu jako**
127 **srabácký od dospělejch. A že to zakládá jako vztah nedůvěry a toho, že se do světa**
128 **v bezpečí rodiny může prolomit něco zvenčí. Jo něco, co nad čím třeba ten rodič**
129 **nemá kontrolu a tohle je moment, když už třeba dochází ke strašení ve školce, tak**
130 **jako rodiče pomoci posílit, že my to dítě nedáme, protože od toho tu jsme a to může**
131 **být šikovnej moment, že i když přijde čert, tak ho tatínek roztočí za nohy a vyhodí**

132 ho z okna, protože my tě nedáme, což může bejt zase velmi posilující moment. Ale
133 může bejt svůdný naskočit na to nový v tý školce - mají pravdu, taky hezky
134 poslouchej.

135 V: Co podle vás může dítě prožívat při nechtěném veřejném vystoupení na veřejnosti před
136 těmito pohádkovými bytostmi před Mikulášem, andělem a čertem?

137 **D: Asi záleží u jak starým dítěti mluvíme, jak to dítě je jako osobnostně založený.**
138 **Když jsou děti víc, který baví se předvádět a být ve světle reflektorů, tak to pro ně**
139 **může bejt zajímavá příležitost, jak stát na pódiu a říct básničku jo a můžou si to**
140 **užít, ale zároveň, když o svém dítěti víme, že je spíš bázlivý a má tendence bejt**
141 **trémista,tak spolu vymejšíme, jak ho dobře podpořit, aby to mohlo zvládnout, když**
142 **k tomu má chuť. A když tu chuť nemá, tak ho prostě do toho nebudu přechovat,**
143 **protože může zamrznout. Nebýt schopný, pak mu to může bejt líto, že začít**
144 **pochybovat o sobě, potvrdit si, že mě to stejně nejde.**

145 V: Jakou roli podle vás hraje případný strach z pohádkových bytostí? Konkrétně čerta
146 Mikuláše i anděla.

147 **D: A asi fakt se to hodně hodně pojí k tomu předškolnímu věku, kdy je nějakých, že**
148 **jo, hodně čteme pohádky, mluvíme o magických bytostech, o to magické myšlení tím**
149 **dětem nějak dostupný a přístupný jo? A zase je to něco, co je o mnoho silnější než**
150 **my. A proto je tam nějak potřeba mít jako dobrou, zase dobrý bezpečí, dobrou**
151 **ochranu, abychom se s nimi mohli nějak konfrontovat, zvlášť pak třeba u dětí, který**
152 **taky i strach ze tmy je v tomhleto období poměrně typickej. Byla fakt opatrná u**
153 **dětí, který mají větší tendenci, být takhle úzkostlivý - u různých věcí, že třeba**
154 **vidíme, když si čteme pohádky, nebo když se dospíváme.**

155 V: Je podle vás odměna při mikulášské nadílce, ať už v podobě sladkosti nějaké materiální
156 odměny a nebo slovního vyznamenání dobrá, potažmo efektivní.

157 **D: Jako efektivní v čem zase? Je příjemný zažít úspěch, jo, když se trochu překonám**
158 **nějaký jako dobrý, když překonám akorát velkej schod, tak můžu mít ze sebe**
159 **radost. Jo, nechtělo se mi a trochu se mi nechtělo. Trochu se stydím, ale vlastně chci.**
160 **Jak dostanu dobrou podporu a zvládnou to, tak mám radost. Jo, to je jako podobný,**
161 **když nevím, dokážu skočit do vody nebo něco udělat, čeho se vlastně trochu bojím.**
162 **Tak to je fajn. Tak ta tam tam to funguje, ale když je to - týden jsem vydržela**
163 **nezlobit a teď dostanu čokoládu, tak to je trochu krátkozraký.**

164 V: Jaký je váš osobní názor - myslíte si, že mikulášská nadílka může dítě traumatizovat
165 a proč?

166 **D:** Já si myslím, že ve zdravě fungující rodině se zdravou mírou podpory a ochrany
167 to nebude traumatizující, ale ne každá rodina umí tyhle jako potřeby dobře
168 naplňovat tomu dítěti. Jo a tam potom to může bejt stresor, kterej pak delší čas to
169 dítě zpracovává. Jo že je v bezpečí a že se mu vlastně nemůže nic stát jo a může to
170 bejt něco, co se hodně zaryje do paměti. A pak se těžko usíná ještě nějaký čas a
171 může být narušena fakt důvěra třeba i s tím rodičem, když jsem se o něj potřebovala
172 opřít a on tam nebyl, takže fakt mi přijde, že ve zdravé rodině se zdravě vyvíjejícím
173 se dítětem to ustojí a najdou nějaký kreativní způsob, jak to zvládnout. Ale v
174 rodinách, který tohle úplně není, není funkční, tak to může bejt potíže a zase bych
175 neřekla traumatizující ve smyslu PTSD, ale traumatizující s tím, že se zvýší míra
176 úzkosti, hůř se spí.

177 **V:** Jak je podle vás ideální forma, ideální podoba mikulášské nadílky.

178 **D:** Taková, která je dobře předem připravená ve smyslu, že rodiče znají své dítě,
179 znají toho, s kým se domlouvají na tom, že jim přijde udělat mikulášskou nadílku.
180 A domluví se na tom, co se stát nemá a řeknou, co je dobrá míra. Jo, jestli čert má
181 opravdu stát na řetězu vzadu a bejt jako dobře drženej a že dítě zažije, že je
182 chráněný, nebo naopak jestli je možný čerta trochu poškádlit? A jak moc má bejt
183 anděl ochrannej a Mikuláš přísněj? A, který hříšky se mají vytahovat a který nechat
184 bejt jo. Tak asi záleží na hodně dobré domluvě na tom, jak rodiče znají své dítě. A
185 být schopný zakročit, když se do toho prolomí něco, co je vidět, že to dítě na to
186 reaguje prostě intenzivně, tak tam bejt a od ochrany jsou rodiče a ne andělé si taky
187 myslím.

188 **V:** Jak člověk - rodič může být oporou pro dítě během mikulášské nadílky?

189 **D:** Zase každý dítě to má jinak jo a jako nejklassičtější je, že význam chycení za ruku,
190 že jo? Jsem tu s tebou nejseš na to sám jo byť třeba na úrovni toho dítěte, protože
191 nejsou všichni veliký dítě je maličký, tak se dá ho vzít, nevím, když chce do náruče
192 nebo na na koně, že najednou jakoby vidí z vrchu. Je možný jít s ním když jde se
193 nějak tam jako popasovat, s tím třeba s tou básničkou nebo říct hele, já zůstanu tady
194 a kdyby něco a dívám se na tebe fakt jakoby udržovat kontakt. A bejt v té míře
195 vzdálenosti, jaká je zrovna v tu chvíli možná. No a ujistit, že že to dobře dopadne.
196 Případně, když to dítě si začne všimát toho, že to je vlastně trošku hra, tak mu to
197 vlastně nevyvracel a pak se na tom jako si o tom popovídat jak to s tím vlastně je?

198 V: Co byste doporučila rodičům v situaci, kdy v minulosti jejich dítě zažilo jednu z
199 mikulášských nadílek negativně a nebo má má negativní vzpomínky na jednu z nich a
200 blíží se další další termín mikulášské nadílky?

201 **D: Že se dobře domlouvát, protože i ty malé děti jsou relativně schopní říct, co**
202 **vlastně by potřebovaly, nebo co by chtěly, nebo jak by to jako mohlo bejt, co by**
203 **chtěly od toho rodiče taky víme, jak to dítě podporujeme v jiných situacích. Když se**
204 **bojí, třeba v čekárně u doktora nebo nevím. No, takže už máme tu zkušenost, jak ho**
205 **vlastně podpořit a domluvit se jo, že třeba nevím, že se nevydáme do centra města,**
206 **kde jsou ty děti jako divočiny a že půjdeme jenom třeba nevím někam, kde to je**
207 **menší. Nebo že půjdem na nadílku, nebo že může někdo k nám přijít a dobře zase**
208 **odhadneme kdo by to měl bejt. A uděláme dobrou zkušenost, nebo že se na ní jenom**
209 **podíváme z okna. Nebo že rodiče můžou ukázat, že se sami nebojej a že dokážou**
210 **chránit nějakým způsobem. Jakou dají dobrou míru kontaktu s těma postavama.**

211 V: Jak rozpoznáváte, když už je to pro dítě moc moc? Tato forma je příliš ohrožující nebo
212 potenciálně traumatizující. A jak tomu zamezit? Toto zamezení v pořádku, ale jak jak to
213 rozpoznat u dítěte, že už je to moc?

214 **D: Tak jsou různé formy, že obě začnou, že jo nějakým způsobem dávat najevo, že**
215 **se fakt bojeje, že jo dítě zalézá za za rodiče, ale pak taky jak zalézá, jestli opravdu**
216 **schová, nebo jako trošku vyčuhuje a nějak ho to zajímá? Jo a že to je zase jako hra**
217 **na týchle hraně. Jo, jestli mě to trochu láká a trochu ne. Tak jak tam s tím se dá**
218 **zacházet a když to jako tohle opravdu není, tak jak je to nějaká míra fakt pláče,**
219 **křiku, zamrznutí, schování se. Nějaké velké emoční reakce, nebo naopak velkého**
220 **stažení. Tak to jsou chvíle, kdy je potřeba nějak jednat no a couvnout, nebo nějak**
221 **to ochránit jako rodič.**

222 V: Poslední otázka jenom, jaké služby v České republice byste doporučovala pro
223 traumatizované děti? Traumatizovaným dětem?

224 **D: Jako určitě to je věc na dlouhodobější terapeutickou péči, no fakt najít někoho,**
225 **kdo je vycvičeněj v práci s dětma, případně v práci s rodinama. Jo a tam někdy**
226 **může bejt dobrá kombinace rodinné terapeutické péče plus individuální**
227 **terapeutická péče pro to dítě. Případně ještě je zajímavý, a to teďka dělá - Joni se**
228 **jmenujou person center v Praze. Ty jsou jako PCA modalitu a dělali play therapy,**
229 **výcvik a teďka dělali kurz pro rodiče terapeutický hry s jejich vlastníma dětma. Jo,**
230 **jak vlastně ty prvky léčivý hry naučit rodiče, aby si s tím dítětem mohli hrát tímhle**
231 **způsobem? Toto může být jako zajímavá možnost.**

232 V: Mnohokrát děkuji za váš čas za vaše odpovědi za celý rozhovor.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora: Adam Kaše

Studijní program: Psychologie (Bc.)

Název práce: Mikuláš, čert a anděl: Milá tradice, či noční můra?

Vedoucí práce: PhDr. Magdalena Kot'ová, Ph.D.

Rok dokončení práce: 2023

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh)

Přímé citace: 4 628

Ostatní text: 81 638

Celkový počet znaků: 86 266

Počet pramenů a literatury: 82

Názvy souborů:

Text práce ve formátu PDF: Kaše_Adam_BP_Mikuláš, čert a anděl - Milá tradice, či noční můra?.pdf

Text práce ve formátu DOC nebo DOCX: Kaše_Adam_BP_Mikuláš, čert a anděl - Milá tradice, či noční můra?.doc

Další soubory:

**Posudek vedoucí bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: **Adam Kaše**

Obor studia: Psychologie

Název práce: Mikuláš, čert a anděl: Milá tradice, či noční můra?

Vedoucí práce: PhDr. Magdalena Koťová, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh)

Přímé citace: 4 627

Ostatní text: 81 638

Celkový počet znaků: 86 266

Počet pramenů a literatury: 82

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	X			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	X			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	X			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	X			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	X			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	X			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

		X		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

X				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	X			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Vyváženost teoretické a praktické části
v daném tématu

	X			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	X			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

	X			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

X				
---	--	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Kdyby měl autor provést **kvantitativní** empirickou výzkumnou sondu daného tématu, jak by ji koncipoval?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autor se v textu teoreticko-empirické bakalářské práce věnuje tématu mikulášské nadílky. V rámci teoretické části práce pojednává o tématu minulosti a současnosti této tradice, zabývá se velmi stručnou specifikací kognitivního, emočního a sociálního vývoje dětí. Nastihuje též téma strachu, úzkosti, fobií či traumatu. V rámci empirické části práce předkládá autor kvalitativní výzkumnou sondu, v níž je pět polostrukturovaných rozhovorů s odborníky z řad psychiatrů, psychoterapeutů či klinických psychologů analyzováno za pomoci tematické analýzy.

Oceňuji výběr tématu, sice se lze zřejmě domnívat, že není příliš tzv. závažné, nicméně osobně se domnívám, že ani celý akt psaní bakalářské práce není příliš závažný – v tom smyslu, že jde, dle mého názoru, především o to, aby studující předvedl, že dokáže adekvátně a kriticky pracovat s odbornou literaturou a popřípadě adekvátně použít empirické výzkumné metody. Výsledná bakalářská práce rozhodně nemusí být (a možná ani vzhledem ke svému rozsahu) nemůže být zásadně objevná. Předkládaná bakalářská práce dle mého názoru splňuje kritéria na bakalářské práce kladená. Autor navíc práci vypracoval zcela samostatně, poměrně kreativně vybrusil i z omezení daného jistými limity existence odborné literatury, týkající se mikulášské nadílky.

Je psána kultivovaným jazykem, čtivou formou, stručně, leč výstižně. Místy bych uvítala vztahování témat k hlavnímu zaměření práce (například kapitola týkající se emočního, kognitivního a sociálního vývoje dítěte bych doporučovala koncipovat přímo v souvislosti s tématem mikulášské nadílky). Zpracování historického/antropologického tématu nadílky by mohlo být hlubší. Práce s literaturou je adekvátní. Empirická výzkumná sonda je dobře koncipovaná, výzkumné otázky považuji za dobře položené, scénář rozhovoru za kvalitní. Za ne zcela šťastné považuji to, že se některá výsledná témata kryjí s otázkami v rozhovorech (například ideální forma mikulášské nadílky), to by se u tematické analýzy dít nemělo. Autorovi bych doporučila zpracovat závěry empirické sondy například do krátkého tutorialu pro rodiče.

Doporučení k obhajobě: doporučuji a přeji autorovi hodně štěstí u obhajoby

Navrhovaná klasifikace: výborně-velmi dobře

Datum, podpis: 22.5. 2022

PhDr. Magdalena Koťová, Ph.D.

**Posudek oponenta bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta: Adam Kaše
 Obor studia: psychologie
 Název práce: Pohled mladých dospělých na smrt
 Oponent práce: Mgr. Johana Růžičková, Ph.D

Technické parametry práce:

Přímé citace: 4 628
 Ostatní text: 81 638
 Počet titulů v seznamu literatury: 82

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		x		
--	--	---	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x	x	
--	--	---	---	--

Formální zpracování

Soutěž¹ ano?

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x	x		
--	---	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x	x		
--	---	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Soutěž¹ ano?

Vhodnost a úroveň použitých metod

			x	
--	--	--	---	--

Využití výzkumných empirických metod

			x	
--	--	--	---	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Soutěž¹ ano?

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		x	x	
--	--	---	---	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		x		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

¹ Soutěž o nejlepší diplomovou práci. Zaškrtněte, pokud práci doporučujete na základě kvality v dané oblasti hodnocení.

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

			x	
--	--	--	---	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			x	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Vyjádřete se prosím k uvedeným námitkám, především:

1. Způsob výběru pramenů pro kapitoly kulturně antropologické
2. Zaměření pozornosti výhradně na postavu Mikuláše
3. Zkušenost s prací s dětmi jako kritérium výběru participantů
4. Výsledky výzkumu a jejich zakotvenost v datech

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky; v případě doporučení do soutěže o nejlepší DP uveďte nadprůměrné charakteristiky práce v souladu s Vámi výše označeným kritériem formální úrovně, obsahové reprezentativnosti, metodologie a přínosnosti práce pro teorii či praxi):

Téma bakalářské práce mě na první pohled zaujalo a na její čtení jsem se opravdu těšila. Musím bohužel konstatovat, že jejím výsledkem jsem poněkud zklamaná, neboť podle mě nenaplnila možnosti, které originální téma nabízelo.

V teoretické části jsem ocenila kulturně antropologické hledisko zařazené na začátek textu. Právě zde bych ale počítala s mnohem větším ponorem do problematiky a pečlivostí při jeho zpracování. Autor např. pracuje pouze s postavou sv. Mikuláše, zcela pomíjí postavy anděla a čerta, přitom každý z nich v mikulášské trojici odkazuje k odlišným fenoménům. Je to zvláštní i vzhledem k tomu, že se v dalších kapitolách věnuje dětskému strachu a traumatu, které bych spojovala především s postavou čerta.

Antropologické kapitoly postrádají hloubku, autor se uchyluje ke zjednodušení, prameny vybírá pravděpodobně pouze dle dostupnosti. Některé pasáže tak zcela postrádají vědeckou hodnotu a vyznívají nepatřičně či dokonce komicky (v kap. Současnost mikulášské nadílky v ČR cituje např. především z knihy Graskeho, německého učitele náboženství a rodinného terapeuta, který je dnešní české realitě – a dost možná i té německé – dosti vzdálený. Dozvíme se tak např., že tento autor „nabádá, že bychom se měli snažit probudit křesťanské poselství již u dětí a mezi námi ostatními upozorňovat na velikou Boží lásku“ a že „Svatý Mikuláš je důležitou postavou pro katecheze a hodiny náboženství pro děti“). V porovnání s touto částí textu jsou kapitoly zabývající se strachem a traumatem u dětí rozhodně kvalitnější.

To se ovšem nedá říci o samotném výzkumu. V jeho rámci vedl autor rozhovory s čtyřmi psychoterapeuty, u nichž zjišťoval jejich názory na praxi mikulášské nadílky, její pozitivní a negativní aspekty a případné traumatické dopady na děti. Nejasný je už výběr participantů. Čekala bych, že jedním z kritérií bude jejich specializace na psychoterapeutickou práci s dětmi. Otázku po jejich kvalifikaci ovšem autor pokládá až na začátku samotného rozhovoru, což je samo o sobě zvláštní. Někteří z jeho participantů tak přímou zkušenost s dětmi vůbec nemají. Rozhovor je také spíše zaměřen na zkoumání názorů než na zachycení jejich zkušenosti s danou problematikou. Výsledkem jsou bohužel často banální výpovědi, které by mohl pronášet vlastně kdokoliv. Když je pak autor uvede nadneseným a rádobou vědeckým komentářem, výsledek působí opět až komicky („Jedním ze subtémat tématu pozitivní faktory mikulášské nadílky byly hranice efektivity a účinnosti. Tento fenomén fantasticky adresuje Cecílie, když říká: „Myslím, že nějaká nějakou funkci jemného strachu a očekávání by mohlo být v pořádku. Otázka zní, jak moc?““, str. 40).

Jedním z hlavních cílů výzkumu bylo zmapování mikulášské nadílky jakožto potenciálně traumatizující události pro děti. Ačkoliv autor v závěru píše: „Výsledky výzkumu zahrnují promítnutí mikulášské nadílky do práce psychiatrů, psychologů a psychoterapeutů, reflektují dopady mikulášské nadílky na dítě a poukazují na její traumatický potenciál.“ V kapitole prezentující výsledky analýzy jsem nenašla odkazy na jediný reálný případ z praxe, který by takovou traumatickou událost popisoval. Autor uvádí jen dvě výpovědi svých participantů, obě jsou ovšem nezakotveny v reálné zkušenosti a jsou tak spíš obecnými teoretickými úvahami. Přínos výzkumu je tak jen velmi malý. Diskuse zmiňuje limity výzkumu, nikterak ale nespĺňuje svoji další funkci, totiž porovnat jeho výsledky s výsledky jiných výzkumů resp. existujícími teoriemi.

Celkově hodnotím práci spíše jako podprůměrnou. Škoda, že si autor nedal více práce, neboť potenciálně mohla vzniknout práce, která by byla sice tématem spíše nezvyklá, svým přesahem do kulturní antropologie příp. filozofie jistě velmi zajímavá.

Doporučuji do soutěže o nejlepší diplomovou práci*

* nehodící se škrtněte nebo vymažte

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: dobře

Datum, podpis:

